

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra primární a preprimární pedagogiky

Diplomová práce

Bc. Markéta Kropová

Česká mateřská škola v různých proměnách od roku 1945-2020

Czech kindergarten in various transformations from 1945-2020

Olomouc 2021

vedoucí práce: Mgr. Eva Dvořáková Kaněčková Ph.D.

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně na základě uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 2.7.2021

Podpis:

Děkuji Mgr. Evě Dvořákové Kaněčkové Ph.D. za odborné vedení diplomové práce, poskytování cenných rad, materiálních podkladů a příjemnou spolupráci. Dále bych také ráda poděkovala rodině a partnerovi za velké množství tolerance a pochopení, které se mnou při psaní diplomové práce měli.

Obsah

Obsah	4
Úvod	5
1. Legislativa od roku 1945 a vývoj systému kurikulárních dokumentů od roku 1945	9
1.1 Vývoj dokumentů od roku 1945-1959	16
1.2 Kurikulární dokumenty v šedesátých a sedmdesátých letech	19
1.3 Vývoj kurikulárních dokumentů od roku 1984-2004	21
1.4 Stručné shrnutí proměn institucionální předškolní výchovy a vzdělávání dětí v 20. – 21. století	23
1.5 Národní zpráva o stavu předškolní výchovy, vzdělání a péče o děti předškolního věku v České republice.....	25
1.6 Rámcově vzdělávací program pro předškolní vzdělávání	30
2. Filosofie pojetí dítěte a jeho rozvoje a požadavky na profesi učitelky mateřské školy ...	33
2.1. Osobnostně orientovaný model předškolní výchovy	34
2.2. Pohled na současné dítě ve věku předškolního vzdělávání	36
2.3. Počty dětí ve třídách mateřských škol od roku 1989-2020.....	38
2.4. Požadavky na profesi učitelky mateřské školy od roku 1945.....	40
3. Vliv COVID-19 na výchovu a vzdělávání dětí v mateřských školách.....	44
Závěr.....	47
ANOTACE	51
Seznam použitých zdrojů.....	53
Literatura	53
Další užité zdroje	57
LEGISLATIVA	60
DOKUMENTY	60
Přílohy	61

Motto: Aby se dítě vyvinulo v člověka takového, jaký má být, je třeba, aby dělalo to, co je činí šťastným.

J. J. Pestalozzi

Úvod

Když se chceme zajímat o pojetí dnešního dítěte předškolního věku z pohledu učitelky mateřské školy, je velmi příhodné znát i minulost jeho vývoje. Spousta lidí nezná návaznosti vzdělávání, historický vývoj společnosti a pak se diví, jaké ty dnešní děti jsou. Historie jako taková nemá vliv jen na děti, ale také na komplexní vývoj země a do toho patří bezpochyby i vnímání výchovy a vzdělávání v České republice. Před nějakým časem jsem absolvovala psychologický seminář s panem doktorem Svobodou a ten prohlásil jednu velmi zajímavou a pro tuto práci důležitou myšlenku. „*Jak jsme děti vychovávali poznáme až na jejich vnoučatech*“ V době, kdy jsem tuto větu slyšela poprvé, jsem ji nepřikládala nijak velkou hodnotu, ale jsem v období, kdy sama mám syna již na základní škole a taktéž je pro mě důležité, abych vychovala dobrého člověka, schopného se uplatnit ve společnosti.

Vybrala jsem si diplomovou práci na téma „Česká mateřská škola v různých proměnách od roku 1945-2020“ a to právě z důvodu, abych měla možnost, aktivně prostudovat a prozkoumat historický vývoj dítěte v předškolním věku. Můj osobní zájem na této problematice je značný. Nebudu se, ale v této práci zabírat pouze dítětem v různých časových pásmech, ale také vývojem legislativy a pojetím učitelek v mateřské škole.

Cílem mé diplomové práce je, analyzovat vývojové trendy československé a následně české mateřské školy ve sledovaném období. Zaměřím se především na roky, které vnímám sama jako zásadní milníky jak v historii, tak všeobecně ve školství. Mým cílem je vnímání dítěte(žáka) v různých proměnách Československého a pak Českého státu a také pozici a důležitost učitelky. Zaměření se na legislativní změny, vzdělávání v mateřských školách, cíle a pojetí vzdělávání mateřské školy, počty dětí na třídách. Dále se zaměřím sice na novou problematiku, ale která s námi je již rok, a to pandemií COVID-19., která nás nějakým způsobem formuje a omezuje v dalším vzdělávání v mateřských školách a předškolním vzděláváním všeobecně. Zaměřím se na rozvoj dětí v pozici žáků předškolního vzdělávání a podíváme se společně na srovnání vzdělávání v mateřských školách ve 20. a pak v 21. století.

Svou diplomovou práci předávám ucelený přehled vývoje předškolního vzdělávání od roku 1945 až po současnost, který je pro většinu přehledný a snad využitelný pro další práci. Kdybych měla ještě možnost dále studovat, zcela jistě bych toto téma ještě rozpracovala. Jak již zmiňuji výše doba pandemie není lehká, a tak i sehnat dostatečné množství materiálů nebylo úplně lehké.

Pro dosažení stanoveného cíle je práce rozdělena do několika tematických celků. Diplomová práce obsahuje tři kapitoly, které se věnují problematice předškolního vzdělávání, a především je práce postavena tak, aby naplňovala předem daný cíl.

V kapitole jedna nejprve představím legislativní rámec předškolního vzdělávání od roku 1945, který poukazuje na rozvoj požadavků kladených na mateřské školy. Zatímco se podmínky týkaly všeobecného školství, tak posléze dochází k razantním změnám ve vývoji předškolního vzdělávání a vznikají nové školy, které se specializují na děti, které mají nějakou vadu. Jedná se o vady, jak vrozené, tak například získané. K razantním změnám došlo po roce 2000, kdy byly legislativně stanoveny např. hygienické požadavky na prostory předškolních zařízení či počty dětí ve třídě.

V další podkapitole se věnuji významným změnám, které se týkaly kurikulárních dokumentů, jako jsou pracovní programy či osnovy výchovné práce pro mateřské školy, které jsou v práci představeny v politickém kontextu.

V první kapitole se taktéž věnuji Národní zprávě o stavu předškolní výchovy, vzdělání a péče o děti předškolního věku v České republice z roku 2000. Jedná se o první publikaci nabízející ucelený přehled o předškolním vzdělávání, výchově a péči o děti od 0 do 6 let. Publikace nabízí pohled na předškolní vzdělávání v minulosti, ze kterého je patrné, že do roku 2000 došlo k velkým změnám ve výchovném i vzdělávacím ohledu. Významnou změnou prošel také vztah mateřských škol k rodičům či sponzorům a zájmovým organizacím. Novým prvkem, který je možné pozorovat, je konkurenční boj mezi mateřskými školami, a důležitost propagace a image těchto zařízení na veřejnosti.

Dalším klíčovým dokumentem, kterému se věnuji v první kapitole, je Rámcově vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, který od roku 2007 určuje povinnosti v oblasti vzdělávání v mateřských školách. Do vzdělávání byly rámcově vzdělávací programy zavedeny zákonem č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a vyšším vzdělávání, a od té doby prochází průběžně různými inovacemi. Jsou v něm uvedeny také cíle předškolního vzdělávání, které jsou rozděleny do čtyř kategorií: rámcové cíle

(univerzální záměry), klíčové kompetence (výstupy), dílčí cíle (konkrétní záměry) a dílčí výstupy (dílčí poznatky v biologické, psychologické, interpersonální, sociálně-kulturní a environmentální oblasti).

V druhé kapitole se věnuji změnám v pojetí dítěte a jeho rozvoje od roku 1945 do současnosti. Od tohoto roku u nás byl využíván učebně disciplinární model jednotně organizované výchovy, který byl typický přesně vymezenými požadavky na vzdělávání, a učitelky měly za úkol pouze zprostředkovávat dětem to, co jim bylo připraveno „shora“. Tato situace trvala až do roku 1989, kdy vlivem změn ve společnosti došlo ke kritice tohoto modelu pro nerespektování přirozených potřeb dítěte, ignorování vývojových zákonitostí a utlumování individuálního rozvoje dítěte. V návaznosti na tuto kritiku byl vytvořen osobnostně rámcově vzdělávacím programem. Díky tomuto programu jsou pak dále děti vzdělávány, nejen v mateřských školách, ale také v základních, středních, či vysokých, který podrobněji popisuji v první kapitole. Dále jsem se ve své diplomové práci zaměřila na filosofii pojetí dítěte v předškolním vzdělávání a vytvořila jsem ucelený přehled dítěte současnosti. Dále pak druhá kapitola obsahuje také osobnost učitelky mateřské školy a jak se měnily podmínky a kritéria na tuto pozici.

Vlivem politických, ekonomických a sociálních změn došlo ke změnám požadavků na vzdělání učitelek v mateřských školách. Od dvouletých kurzů se od roku 1946 zakládáním pedagogických fakult přešlo k čtyřletému, ale kvůli nedostatku zájemců o studium bylo toto studium v prvních letech pouze jednoleté, a roku 1950 bylo vysokoškolské vzdělávání učitelek opět zrušeno. Bakalářské studium pro učitelky mateřských škol bylo znovu zavedeno až v roce 2001 v reakci na vzrůstající požadavky na tuto profesi. Jedním z těchto požadavků je vysoký počet žáků ve třídách mateřských škol. Ačkoliv může být v jedné třídě maximálně 28 dětí, a to pouze ve výjimečných případech, bohužel se jedná v současnosti i běžnou praxi. Je to s podivem také vzhledem k faktu, že je v současné době stále větší důraz kladen na individuální přístup k dětem, který je však v tomto počtu velmi obtížně proveditelný.

Ve třetí a také poslední kapitole se věnuji tématu novému a to COVID-19. Jelikož tady máme, pro nás všechny nově vzniklou situaci, bavíme se o pandemii COVID-19, která se velmi podepisuje na chodu nejen mateřských škol, ale také škol ostatních. Nikdo zatím netuší, jaký dopad může mít pandemie ve vzdělávání. Nikdo se ani nedovází odhadovat, či vůbec domýšlet. Ale selským rozumem jsme již teď schopni říct, že dopad bude obrovský.

Přišlo mi velmi zajímavé se tohoto tématu dotknout, a to z vlastních a osobních důvodů. Protože jsem stále neměla ucelenou představu o vzdělávání dětí předškolního věku v tomto období. Jelikož už tato situace v době psaní mé diplomové práce nebyla nová, ale všichni jsme si ji již zažili, byla možnost posbírat dostatek dat a shrnout tuto problematiku.

Metodologie diplomové práce se zabývá systematizací, posuzováním a navrhováním strategií a metod výzkumu (srov. Jeřábek 1992, Pelikán 1998, Gavora 2000). Pro svou práci jsem si vybrala metodu historického výzkumu. Historický výzkum řadíme k historickým pracím. Nespočívá pouze v získávání, uchovávání a případně reprodukci poznatků, ale jedná se taktéž o hledání, objevování a osvětlování nepoznaného. Vědecko historická práce má dvě roviny, a to rovinu informační a rovinu badatelskou. V informační rovině sbíráme nepřetržitě materiály seznamujeme se s novinkami v oboru. Dále pak sledujeme odborné publikace a vytváříme si vlastní informační a dokumentační systém. V badatelské části provádíme již samostatný výzkum, volíme vhodné otázky, témata a pak je následně zpracováváme.

V historickém výzkumu jsem pak dále využila z metod Hrocha metodu diachronního přístupu, protože jsem sledované události zařadila postupně dle časové osy. Pak jsem využila metodu progresivní, kdy jsem sledovala události v jejich časovém sledu. Dále jsem využila metodu biografickou a prostřednictvím poznatků o životě jedinců, jsem vypracovala kapitulu o filosofickém pojetí dítěte ve věku předškolního dítěte. A v poslední řadě metodu komparativní, která definuje objekty komparace, cíle a kritéria komparace a vztah k časové ose.

Jelikož se jedná o diplomovou práci na historické téma, neobsahuje tato práce žádný kvantitativní výzkum, ale jedná se o výzkum kvalitativní. Historický výzkum má obrovské výhody, protože jsme již schopni nalézt a ucelit posbíraná data. Překvapilo mě, jak dle mého málo publikací se problematice vzdělávání dětí v mateřských školách věnuje. Myslím tím právě z toho historického hlediska.

Velmi dobře se mi pracovalo s publikací Vývoj institucí pro předškolní výchovu od paní doktorky Šmelové, která má logicky utříbená data a velmi dobře se v této publikaci hledají potřebné informace. Dále pak samozřejmě knihy od Gavora, Pelikána, Švařička a dalších. Velmi jsem se oblíbila knihu od Gavora Úvod do pedagogického výzkumu, kterou jsem si sama pořídila. Určitě si myslím, že stojí za zvážení se tomuto tématu i nadále věnovat, protože například z pozice studia učitelky mateřské školy by byl takový sborník dat velmi přínosný. (Hendl, 1997)

1. Legislativa od roku 1945 a vývoj systému kurikulárních dokumentů od roku 1945

V této kapitole předkládám a uceluji důležité zákony, týkající se předškolního vzdělávání ve sledovaném období.

Zákony během druhé světové války upravovaly poměr českého školství k německému. Zdůrazňovaly potřebu a povinnost německého jazyka ve všech školách napříč spektrem. V tomto období jsme přijali Norimberské zákony, které byly uplatňovány od roku 1940. V přeneseném slova smyslu, tyto zákony představovaly kompletní likvidaci židovského školství, včetně toho předškolního.

Výnos MŠO ze dne 28.2.1946 (č. A-69 182-1 Mateřské školy s celodenní výchovnou péčí spojenou se stravováním). Díky tomuto výnosu mohla být rozšířena stávající péče v mateřských školách na celodenní. Podmínky byly pouze zajistit pro děti stravování a dvouhodinový spánek.

Další výnos z 5.3.1947 (č. A-8469-I Prozatimní a výchovný řád mateřských škol) Vznikla povinnost přijímat přednostně děti zaměstnaných matek a pětileté děti.

Zákon o základní úpravě jednotného školství (školský zákon) č.95/1948 Sb. Tímto zákonem se mateřská škola stala součástí jednotné školské soustavy. „Jednota v organizaci školské je znak a ideál školství všech dob. Jednotnou byla výchova ve Spartě, v Athénách.“ (Chlup, 1949, s. 7)

Usilovalo se zde o to, aby vzdělávání bylo pro děti ve věku pěti let povinné, ale ještě nenastal správný čas, aby to bylo schváleno. Jednotné školství zakotveno v tomto zákoně bylo možné provozovat jen v rámci státních škol. Tudiž musely být školy zestátněny.

V roce 1951 byla vydána MŠTU směrnice (Výnos MŠTU ze dne 7.4.1951 c. 17955-II Budování mateřských škol podle potřeb jednotného hospodářského plánu).

Snaha o zrušení mateřských škol, které nebyly schopny zajistit celodenní péči.

Zákon o školské soustavě a vzdělávání učitelů (školský zákon) č. 31/1953 Sb. Tímto zákonem byly zřízeny tříleté pedagogické školy a školní docházka probíhala dle potřeby od 8 do 11.30 a od 14 do 16 hodin pro děti, které odcházely domů na oběd. A pro děti pracujících matek byla mateřská škola otevřena od 7.30 do 18 hodin a stravovaly se v jídelně mateřské školy.

V roce 1960 vznikl Zákon o soustavě výchovy a vzdělávání (školský zákon) č. 186/1960 Sb. Předškolní výchova byla určena pro děti do 6 let a tímto zákonem se stalo bezplatnou pro všechny občany. Novinkou bylo, že pokud bylo uznáno, že nějaké dítě má nějakou vadu, mohli nařídit povinnou předškolní docházku, již od tří let a to především v zájmu dítěte, aby bylo rozvíjeno co nejvíce to jde.

A dále pak v roce 1961 Vládní vyhláška o zřizování jeslí a mateřských škol ve společných budovách č. 72/1961 Sb.

V roce 1978 přichází změny v podobě Zákonu České národní rady o školských zařízeních č. 76/1978 Sb. Do této doby mezi předškolní zařízení patřily jesle, mateřské školy a dětský útulek. Nově mely vznikat mateřské školy pro děti vyžadující zvláštní péči, tzn. Pro děti mentálně, smyslově nebo tělesně postižené, či vadami řeči.

Rokem 1980 vzniká Vyhláška ministerstva školství České socialistické republiky o mateřských školách, společných zařízeních jeslí a mateřské školy a dětských útulcích č. 87/1980 Sb. Zde vznikají mateřské školy pro děti se specifickými potřebami: zvláštní mateřská škola určená dětem mentálně postiženým, mateřská škola pro neslyšící, mateřská škola pro slabozraké, mateřská škola pro děti se zbytky zraku a mateřská škola pro nevidomé. Pro děti s poruchou řečového aparátu byly zřizovány mateřské školy pro vadně mluvící a mateřská škola pro nemluvící. Začaly se také zřizovat mateřské školy pro děti s kombinací vad při zdravotních zařízeních, léčebnách a ozdravovavnách.

Další změna v legislativě přichází v roce 1984 a to Úplným zněním zákona České národní rady ze dne 26.června 1978 č. 76 Sb., o školských zařízeních, jak vyplývá ze změn a doplňků provedených zákonem České národní rady ze dne 2.dubna 1984 č. 31 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon České národní rady o státní správě ve školství a zákon České národní rady o školských zařízeních č.49/1984 Sb.

Setkáváme se zde s podnikovými mateřskými školami, které byly zřízeny pro zaměstnance dané firmy. Jesle spadaly do působnosti ministerstva zdravotnictví. Pro děti, které se nedostaly do mateřské školy, a i tak jim běžel už poslední rok před nástupem do základního vzdělávání, absolvovaly v druhém pololetí kurz v přípravném oddělení.

Rokem 1991 začínají výraznější změny v předškolním vzdělávání a první takový je Zákon národní rady o předškolních zřízeních a školských zařízeních č. 390/1991 Sb.

Dle tohoto zákone měly být společná zařízení mateřských škol a jeslí nejpozději ke dni 31.12. 1992 zrušeny.

V roce 1999 vzniká Zákon 306/1999 Sb., o poskytování dotací soukromým školám, předškolním a školských zařízení

Dále se pak v roce 2001 vydává Vyhláška Ministerstva zdravotnictví č.108/2001 Sb., kterou se stanoví hygienické požadavky na prostory předškolních zařízení a některých školských zařízení

V roce 2004 vzniká zákon, který prochází různými změnami až do teď a jedná se o Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) č. 561/2004 Sb.

Mateřská škola již nefunguje jako cílená příprava na základní školu, ale jako platforma vyrovnávající se s nerovnoměrným vývojem a snazším začleněním do základního vzdělávání.

Vyhláška o předškolním vzdělávání č. 14/2005 Sb. Tato vyhláška platí do dnešních dnů. Vyhláška stanovuje výpočet výše úplaty, počty dětí na třídě, výjimky ve vzdělávání.

Vyhláška, kterou se mění vyhláška č. 14/2005 Sb., o předškolním vzdělávání č. 43/2006 Sb.

Mezi doplnění vyhlášky z předchozího roku patří například stanovení provozu celodenní mateřské školy na 6,5 hodiny denně, nejdéle však 12 hodin denně.

Vyhláška č. 281/2014 Sb., o hygienických požadavcích na prostory a provoz dětské skupiny do 12 dětí

Zákon č. 178/2016 Sb., kterým se mění zákon č 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 167/2018 Sb., kterým se mění zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 94/2021 o mimořádných opatřeních při epidemii onemocnění 19 a o změně některých souvisejících zákonů

Od 1.3.2020 povinnost distanční výuky i pro děti předškolního věku.

Tato kapitola se věnuje vývoji systému kurikulárních dokumentů ve sledovaném období, tedy od roku 1945. Toto období bylo pro vývoj předškolního vzdělávání velmi důležité a stěžejní. Bavíme se o období konce druhé světové války a začátku nové etapy rozvoje československého školství.

Chronologický přehled nejdůležitější legislativy týkající se předškolních zařízení v českých zemích (1945) dle Šmelové

Ze dne	Legislativní norma	Obsah normy týkající se předškolních institucí
21.4.1948	Zákon o základní úpravě jednotného školství č. 95 Sb. (Nejdelého zákon)	Část druhá: mateřská škola: sjednocení legislativy z minula
26.7.1948	Vládní nařízení č. 195 Sb.	Prováděcí předpis o školách mateřských s platností od 1. září 1948
21.4.1948	Zákon č. 95/1948 Sb., o základní úpravě jednotného školství	Část druhá: mateřská škola § 8-12
24.4.1953	Zákon č. 31/1953 Sb. O školské soustavě a vzdělávání učitelů	Část druhá: § 7-10 Školy pro vzdělávání učitelů
15.12.1960	Zákon č. 186/1960 Sb., o soustavě výchovy a vzdělávání	§ 28 Řízení výchovy a vzdělávání § 30 Zřízení škol a školských zařízení
26.6.1978	Zákon č. 76/1978 Sb., Zákon České národní rady o školských zařízeních	Část druhá: Předškolní zařízení
2.4.1984	Zákon České národní rady č.31/1984 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon České národní rady o státní správě ve školství a zákon České národní rady o školských zařízeních	
13.12.1990	Zákon č. 564/1990 Sb., České národní rady o státní správě a samosprávě ve školství	Část třetí: Zařazování předškolních zařízení do sítě škol. Část sedmá: Příspěvek na částečnou úhradu neinvestičních nákladů MŠ
17.6.1993	Zákon č. 29/1984 Sb., o soustavě základních a středních škol (školský zákon)	Dál čtvrtý: Střední odborná škola § 16 Střední odborná škola Střední odborná škola připravuje především pro výkon odborných činností, zejména technickohospodářských, ekonomických, pedagogických, zdravotnických, sociálněprávních, správních, uměleckých, a kulturních; připravuje i pro studium na vysoké škole. Denní studium trvá nejvýše 4 roky
22.6.1995	Zákon č.138/1995 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č.29/1984 Sb., o soustavě základních a středních škol (školský zákon), ve znění zákona č. 188/1988 Sb., zákona č. 171/1990 SB., zákona č.	Část třetí Vyšší odborná škola, §27

	522/1990 Sb., zákona č. 134/1993 Sb., zákona č. 190/1990 Sb., zákona č. 331/1993 Sb., nálezu Ústavního soudu České republiky č. 49/1994 Sb. a zákona č. 256/1994 Sb., a zákon České národní rady č. 76/1978 Sb., o školských zařízeních, ve znění zákona České národní rady č. 31/1984 Sb., zákona České národní rady č. 390/1991 Sb. a zákona č. 190/1993 Sb.	
22.6.1995	Zákon č. 139/1995 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon České národní rady č. 564/1990 Sb., o státní správě a samosprávě ve školství, ve znění zákona č. 190/1993 Sb. a zákona č. 256/1994 Sb.	Část třetí, §13 Zařazování předškolních zařízení do sítě škol
18.11.1999	Zákon č. 306/1999 Sb. o poskytování dotací soukromým školám, předškolním a školským zařízením	
19.12.2001	Zákon č.16/2002 Sb., kterým se mění zákon č. 306/1999 Sb., o poskytování dotací soukromým školám, předškolním a školským zařízením, ve znění zákona č. 132/2000 Sb. a zákona č. 255/2001 Sb.	O poskytování dotací soukromým školám, předškolním a školským zařízením
31.5.2002	Zákon č. 284/2002 Sb., kterým se mění zákon č. 564/1990 Sb., o státní správě a samosprávě ve školství, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.	§7 §8 §9 §14 §17 §24
24.9.2004	Zákon č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)	Část druhá: Předškolní vzdělávání: §33-35
	Zákon č. 563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů	Část první: Pedagogičtí pracovníci škol a školských zařízení: Hlava I, Hlava II (§3-6), Hlava III
	Zákon č.624/2006 Sb., kterým se mění zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách, ve znění pozdějších předpisů	Čl. II: Přejícné ustanovení k článku I: Školy a školská zařízení zřízená ke dni nabytí účinnosti tohoto zákona Ministerstvem obrany a Ministerstvem spravedlnosti jako součástí organizační složky státu jsou školami a školskými zařízeními podle školského zákona a budou zapsány do školského rejstříku nejpozději do 60 dnů od nabytí účinnosti tohoto zákona, pokud jejich zřizovatelé doloží Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy údaje a doklady uvedené v § 147 odst. 1 písm. a) až e), písm. i) až l) první části věty, a písm. o) školského zákona nejpozději do 30 dnů od nabytí účinnosti tohoto zákona
	Zákon č. 343/2007 Sb., kterým se mění zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a	Čl. I, §20, odstavec 2: Osoby, které nejsou uvedeny v odstavci 1, mají za stejných podmínek jako občané

	jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony	Evropské unie přístup k předškolnímu vzdělávání, základnímu uměleckému vzdělávání, jazykovému vzdělávání a ke školským službám podle tohoto zákona, pokud mají právo pobytu na území České republiky na dobu delší než 9é dnů, popřípadě pokud jsou osobami oprávněnými pobývat na území České republiky za účelem výzkumu, azylanty, osobami požívajícími doplňkové ochrany, žadateli o udělení mezinárodní ochrany nebo osobami požívajícími dočasné ochrany
	Zákon č. 243/2008 Sb., kterým se mění zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů	§60 Přijímání do prvního ročníku vzdělávání ve střední škole
	Zákon č. 49/2009 Sb. Kterým se mění zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů	Čl. IV § 7, odstavec 5 Včetně poznámky pod čarou č. 1 a zní: (5) Druhy školských zařízení jsou zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, školská poradenská zařízení, školská zařízení pro zájmové vzdělávání, školská účelová zařízení, školská výchovná a ubytovací zařízení, zařízení školního stravování, školská zařízení pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy a školská zařízení pro preventivně-výchovnou péči
	Zákon č. 378/2009 Sb., kterým se mění zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů	Čl. I přípravný stupeň základní školy speciální, § 108 a : 57. V § 122 odst. 2. se za slova „mateřských školách“ vkládají slova „přípravných třídách základní školy a přípravném stupni základní školy speciální“. 58. V § 123 odstavec 2 zní: Vzdělávání, které neposkytuje stupeň vzdělání, lze poskytovat za úplatu, která je příjmem právnické osoby vykonávající činnost dané školy nebo školského zařízení. Vzdělávání v posledním ročníku mateřské školy, v přípravné třídě základní školy speciální se v případě škol zřizovaných státem, krajem, obcí nebo svazkem obcí poskytuje bezúplatně. 67. V § 165 odstavec 2 zní: b) přijetí dítěte k předškolnímu vzdělávání podle §34 a ukončení předškolního vzdělávání podle § 35, zařazení dítěte do přípravného stupně základní školy speciální podle § 48a, zařazení dítěte do přípravné třídy základní školy podle § 47
	Zákon č. 422/2009 Sb., kterým se mění	Čl. I 1. V § 32 písm. b) se slovo „pěti“

	zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů	nahrazuje slovem „deseti“. 2. V § 34 se věta první včetně poznámky pod čarou č. 13 ruší
	Zákon č. 159/2010 Sb., kterým se mění zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 227/2009 Sb. kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o základních registrech, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně o doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů. 331/2011 Sb., Zákon, kterým se mění zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů	Část první: Změna zákona o pedagogických pracovnících. ČL. I, Pracovní doba pedagogických pracovníků
	Zákon č. 472/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů	Část první: Změna školského zákona Čl. I (8) Zřizovatel může určit mateřskou školu nebo její odloučené pracoviště ke vzdělávání dětí zaměstnanců zřizovatele nebo jiného zaměstnavatele. Na tuto mateřskou školu nebo odloučené pracoviště se nevztahují odstavce 2 až 4 a § 35 odst. 1. O přijetí do této mateřské školy nebo odloučeného pracoviště rozhoduje ředitel na základě kritérií stanovených zřizovatelem, je-li jím stát, kraj, obec nebo svazek obcí, a v ostatních případech rozhoduje na základě kritérií stanovených vnitřním předpisem právnické osoby vykonávající činnost školy. Kritéria pro přijímání do mateřské školy se zveřejňují předem, a to způsobem umožňujícím dálkový přístup. (9) Vzdělává-li se dítě v mateřské škole pravidelně kratší dobu, než odpovídá provozu, v němž je vzděláváno, může se ve zbývající době vzdělávat další dítě, aniž by se započítávalo do počtu dětí v mateřské škole pro účely posouzení souladu s nejvyšším povoleným počtem dětí zapsaným v rejstříku škol a školských zařízení podle § 144 odst. 1 písm. e) (10) V měsících červenci a srpnu lze přijmout do mateřské školy děti z jiné mateřské školy, a to nejvýše na dobu, po kterou jiná mateřská škola přerušila provoz. Na přijímání dětí podle věty první se nevztahuje nejvyšší povolený počet dětí zapsaných v rejstříku škol a školských zařízení podle § 144 odstavce 1 písmene e)

		ředitel mateřské školy však je povinen zajistit, aby počet dětí, které se účastní vzdělávání v témž okamžiku nepřekročil nejvyšší povolený počet dětí.
--	--	--

1.1 Vývoj dokumentů od roku 1945-1959

Ve válečném období se setkáváme s nacistickým vedením vzdělávání, a tudíž jediná cesta k renovaci školství, byla jeho reforma. Poválečné nadšení, mělo za následek větší zaměstnanost žen, a tudíž se začaly obnovovat mateřské školy a zřizovaly se nové. Po konci druhé světové války, to znamená v období 1945-1948 vzrostl počet mateřských škol, v květnu roku 1945 jich bylo v Čechách 921 a do roku 1948 se jejich počet zčtyřnásobil.

Obnovené Československo procházelo celkovou rekonstrukcí země, která měla částečně navazovat na přerušené tradice. Nutno, ale podotknout, že byla stále velmi ovlivňována politickými a ideologickými změnami vyplývající z geopolitického uspořádání Evropy. Největší změnou bereme nástup levice do politického života společnosti, který se začal projevat v letech 1945-1948. Spousta lidí si, ale neuvědomovalo, co je čeká s prosovětsky orientovanou KSČ, která se dostala k moci. V roce 1948 se dostala KSČ vláda k absolutní moci a začala ovládat nejen výbory národní, ale i všechny státní instituce. Po tedy třech letech relativní svobody, se dostává Československá republika opět pod vliv nové totality. (Čapková, 1987)

Setkáváme se tedy zde s prvním dekretem v přesném znění *Ústavní dekret prezidenta republiky č. 1/ 1945 Sb., o organizaci vlády a ministerstev v době přechodné*, který byl vydán 2. dubna 1945. Tento dekret obsahoval stanovisko, že veškerí učitelé všech stupňů a druhů škol, musí být připravováni na vysokých školách. Dochází tedy ke změně, protože roku 1939, byly české vysoké školy nacisty uzavřeny. Tento dekret, byl také prohlášený za zákon a to roku 1946. Po prohlášení tohoto zákona, začaly být v Československé republice zřizovány pedagogické fakulty.

Pedagogická profese byla podmíněna studiem na pedagogických fakultách a měla jasně definovanou délku studia, jelikož, ale docházelo k nedostatku učitelek v praxi, musel se 4 semestrální obor, zkrátit na 2 semestry. „Úprava učitelského vzdělání a jeho zvýšení na vysokoškolské dává našim mateřským školám veliké naděje na cestě k jejich rozkvětu. Odborně vzdělané učitelky získají důvěru rodičů, zejména matek, stanou se jejich

pedagogickými rádkyněmi a dětem upravovat zdravé, radostné a výchovně cenné prostředí v mateřských školách.“ (Bartušková, 1948, s.6.)

Přijímací řízení na pedagogické školy procházelo různými změnami. Podmínkou pro přijetí bylo vykonání zkoušky z dospělosti a pak také byla vyžadována lékařská prohlídka zaměřena především na fyzickou zdatnost uchazečky. Ze začátku nebyly vykonávány přijímací zkoušky, jak jsme například zvyklí v dnešní době. Toto se, ale v dalších letech postupně změnilo a bylo potřeba například prokázat výtvarné, technické, hudební a tělesné schopnosti a dovednosti. Způsob „přijímacího řízení“ si určoval pedagogický sbor dané fakulty. (Štverák, 1991)

19.září 1946 pod číslem A-185 139 – V byl výnosem MŠO vydán *Prozatimní zkušební řád pedagogických fakult*. Tento výnos udával pro studenty učitelství mateřských škol povinnost k řádnému vykonání závěrečné zkoušky, která se skládala z kolokvia a dvou státních zkoušek. K tomuto zakončení docházelo, po absolvování dvou semestrů řádného studia. Státní zkouška byla vykonávána z Pedagogiky, Dějin pedagogiky a Didaktiky školy mateřské, Jazyka Českého, Dějin československých a slovanských, Sociologie, Psychologie a Biologie. (Seznam přednášek PedF UK; 1947, s. 13.)

Ve volbách roku 1946 se zhostil funkce ministra školství a národní osvěty národní socialista J. Stránský, který usiloval především o jednotné školství. Pohled na školství se, ale změnil s příchodem Z. Nejedlého, který v únoru 1948 nastoupil na post ministra školství po Stránském. Jeho vize byla vydána v školské zákonu z roku 1948 a pořad dával jistou naději na pozitivní vývoj předškolní pedagogiky. Bohužel se myšlenky o reformě a komunistické vidiny neslučovaly. Avšak počet mateřských škol, které se podle zákona o jednotné škole z roku 1948, staly prvním článkem školské soustavy, rychle rostl. (Štverák, 1991)

S dalším výnosem s názvem *Ministerským výnosem*, se setkáváme 18. srpna 1949, pod číslem č. 116000/49-III/I, a byl jim vydán nový učební plán pro kandidátky učitelství mateřských škol.

Zde už vidíme podobnost se studiem nynějším na vysokých školách. Studentky měly povinnost si samy předměty zapsat, absolvovat přednášky a cvičení, dle studijního plánu. Setkáváme se zde i s možností, kdy si mohly studentky zapsat předměty nepovinné, jejich schválení do studijního plánu, bylo pak na rozhodnutí fakultního sboru. Dochází tady také ke změně státní závěrečné zkoušky, kdy ji nyní tvoří zkouška dílčí a zkouška závěrečná.

Po prvním semestru vykonávaly studentky „dílčí zkoušku z Obecné pedagogiky a organizace školství, z Jazyka českého se zřetelem k potřebám mateřské školy a ze Školní hygieny“. Po absolvování druhého semestru absolvovaly „dílčí zkoušky z Politické výchovy, Psychologie obecné a Psychologie dítěte předškolního věku a Biologie obecné a Biologie předškolního dítěte.“ (Studijní a zkušební plán pro kandidáty učitelství škol mateřských, Výnos Ministerstva školství, věd a umění z 18.8.1949, č.116000/49-III/1.) Aby studentka byla řádně připuštěna k závěrečné zkoušce, musela mít úspěšně vykonány dílčí zkoušky za I. a II. Semestr a dále aktivní účast na praktických cvičeních. (Rýdl, 2010)

„Oblast školství a vzdělávání se stala zákonnými normami z roku 1948, 1953 a 1959 pevnou součástí ideologického systému ovlivňování myšlení a chování nových generací“ (Rýdl, Šmelová, 2015, s. 58).

Vláda využívala oblast školství a společenských věd k ovlivňování myšlení nové generace a vznikala nová vědní disciplína a to, vědecký komunismus.

Vývoj školství za vlády komunistů byl „bojem za důslednou demokratizaci školství a za jeho postátnění.“ (Pojer, Segeth, 1973, s. 15) Cílem vzdělávací ideologie komunistů, bylo potlačení respektu k individualitě dítěte, na úkor kolektivního pojetí předškolní výchovy a výchovy vůbec. *Školský zákon* z dubna roku 1953 k mateřskému školství uvádí „Mateřská škola poskytuje dětem ve věku od tří do předškolního věku výchovnou péči a zdravotní a sociální ochranu. Mateřské školy jsou určeny především pro děti zaměstnaných rodičů. Docházka do mateřské školy je nepovinná.“ (*Zákon č.31/1953 Sb., o školské soustavě a vzdělávání učitelů*, ze dne 24. dubna 1953. V roce 1953 byly vydány *Prozatímní osnovy pro mateřské školy* a ty pak byly upraveny a v roce 1955 je zaveden do praxe dokument s názvem *Osnovy pro mateřské školy*.

Tyto osnovy nejsou již jen doporučením požadavků, které by měla učitelka při výchově dětí plnit, ale jsou závaznou směrnicí. V této směrnici jsou jasně definovány výchovné úkoly a také je určen obsah a rozsah vědomostí, dovedností a návyků, které by si děti měly za svůj pobyt v mateřské škole osvojit. *Prozatímní osnovy* hodnotily učitelky mateřských škol následovně. „Jedním z nedostatků, který se projevil v práci na mateřské škole po vydání prozatímních osnov, je, že vyučování začalo zatlačovat do pozadí ostatní výchovné prostředky, formy práce, a hlavně dětskou hru. Učitelky ve snaze, aby splnily úkoly osnov, prodlužují zaměstnání a často překračují i jejich počet stanovený osnovami. Na některých školách se konají dokonce tři zaměstnání denně. I když přikládáme vyučování na mateřské

škole velký význam, nesmíme je přeceňovat a dopouštět, aby narušovalo denní rozvrh. Nesmíme také zapomínat, že základní činností dítěte předškolního věku je hra a že mateřská škola nesmí o ni děti ochuzovat. Kromě toho zaměstnání, jsou-li příliš dlouhá, nemohou plnit svůj účel. Nepřihlíží se k tomu, že nám nejde o to, aby děti hodně znaly bez ohledu na to, jsou-li tyto znalosti potřebné pro rozvoj dětí, zda přispívají k tomu, aby se děti lépe orientovaly v okolním životě, aby mohly samostatně správně jednat, aby se u nich vytvářel správný vztah k okolní skutečnosti. Např. učitelka seznamuje děti s předměty ve třídě, učí je správně pojmenovat, vysvětluje, z čeho jsou zhotoveny, ale nevěnuje pozornost tomu, aby se děti naučily šetrně s nimi zacházet.“ (Preningerová, 1954, s. 225)

Osnovy pro mateřské školy obsahovaly již také kapitulu Spolupráce mateřské školy s rodinou

Samozřejmě byly osnovy během své platnosti upravovány a doplňovány, aby tak vznikaly další závazné materiály pro práci v předškolních zařízeních. V roce 1958 byly vydány *Pokusné osnovy pro mateřské školy* a pak v roce 1960 *Osnovy výchovné práce pro mateřské školy*, a to už v konečné podobě. Zde se už setkáváme s prostředky, jako je hra, učení, práce, slavnosti a zábavy a uspořádání dne.

1.2. Kurikulární dokumenty v šedesátých a sedmdesátých letech

V šedesátých a sedmdesátých letech byly pak osnovy nahrazovány programy výchovné práce v jeslích a na mateřských školách, které byly doplněny metodickými příručkami. Oproti dnešnímu vzdělávání dětí v mateřských školách, byla absolutně potlačena individualita a spontaneita dítěte. Klád se důraz na řízené činnosti, byly zvýrazněny didaktické funkce a mateřská škola, jako taková byla chápána jako příprava na školu. Učitelky tak neměly skoro žádný prostor, aby s dětmi mohly pracovat individuálně, protože byly vázány normami, které musely dodržovat.

V roce 1963 byly vydány *Osnovy výchovné práce pro jesle a mateřské školy*. Vznikají z důvodu minimální návaznosti praxe výchovy jeslí a mateřských škol. Šlo tedy o skloubení kompletního předškolního vzdělávání a navázání spolupráce pedagogů a pediatriů. Výchovný cíl vzdělávání dětí v předškolních zařízeních je stále ideologicky zatížený. I když se zde setkáváme s názorem, že bychom měli respektovat věkové a individuální zvláštnosti dítěte, jsou osnovy postaveny tak, že nám na to stejně nezůstává prostor. Tudíž ke změně ve vnímání

dítěte, stále nedochází. Těmito osnovami končí období osnov a aby došlo k odlišení od ostatních škol, setkáváme se s novým pojmem a to program.

V roce 1967 vzniká tedy *Program výchovné práce v jeslích a mateřských školách*. Na častější upomínání přímo učitelek, se snažili vytvořit dokument, který by dbal odlišností dítěte. Bohužel se, ale stalo, že byl přetížen a učitelkám, tak byl do rukou vložen dokument, který je velmi svazoval a nevytvářel podmínky pro tvořivou práci. Cíl předškolního vzdělávání vycházel ze zákona o soustavě a vzdělávání z 15. prosince 1960 „V souladu s cíli vyspělé socialistické společnosti dostává se v předškolních zařízeních dětem od nejranějšího věku do šesti let výchovy přiměřené přípravy k základnímu vzdělávání.“ (Zákon o soustavě výchovy a vzdělávání č.186/1960.)

Aktuální zůstalo defacto pouze vnímání režimu dne, které je i v dnešním pojetí individualizované a pružné, aby měly učitelky možnost reagovat na okolní dění. „Uspořádání dne určuje čas jídla, spánku, bdění a pravidelného pobytu na čerstvém vzduchu v souladu s potřebami dětí určitého věku. Musí vycházet z fyziologických potřeb dětí v každé věkové skupině. Délku a střídání jednotlivých činností a jejich organizaci je třeba dobře a účelně promyslet, aby život dětí byl dynamický...Uspořádání dne je individualizované a pružné.“ (Program výchovné práce v jeslích a v mateřských školách, 1968, s.12.)

Rok 1968 je rokem plných změn, setkáváme se zde s demokratizační snahou ve společnosti a také snahou o demokratizaci školství. Bohužel, ale tento pokus byl násilně zastaven a docházelo tedy ke stagnaci školství a posléze k jeho normalizaci.

V roce 1978 byl vydán *Program výchovné práce pro jesle a mateřské školy*. Dochází k reorganizaci školství a ke změně vnímání předškolního vzdělávání, a to především v institucionalizované podobě. Tento program je již konečnou verzí, kterému předcházelo připomínkování a zkušební verze s kterou pracovalo 25 mateřských škol. Inspirovali jsme se především sovětskou pedagogikou, a to zejména prací A. V. Zaporožce a T. A. Markové Vospitanije i obučeniye v dětskom sadu, vydaná v roce 1976. Základní prostředkem výchovy a vzdělávání je hra, učení, práce, zábava a slavnost. Program je pojat jako základní rámcová osnova, která měla být dodržována a naplňována. Dochází z pokroku, ale bohužel samotné učitelky s touto možností neumějí pracovat a vzdělávání je pořád značně organizované.

1.3. Vývoj kurikulárních dokumentů od roku 1984-2004

V roce 1984 byl vydaný *Program výchovné práce pro jesle a mateřské školy*. V tomto období jsou také vydávány poslední socialisticky laděné příručky, ze kterých se pak odstranili ideologické myšlenky a čerpalo se z nich dlouho ještě po roce 1989. Dochází k uvolnění režimu dne, který je chápán pouze jako doporučující. Základními prostředky jsou hra, učení, práce a zábavné činnosti. Negativně se ve vzdělávání odrážela přeplněnost tříd, kdy bylo běžně zapsaných 40 a někdy i více dětí na jedné třídě. (Šmelová, 2004)

Přichází rok 1989 a je tady pád totalitního režimu, což bylo vnímáno jako svoboda celé společnosti a taktéž pro vzdělávání. Rokem 1989 byl zahájen proces transformace školství. Opět se otevírají anebo nově vznikají soukromé, církevní, ale také i alternativní školy. Hlavním cílům tohoto období patřila „depolizace vzdělávání, uznání občanských práv dětí, žáků, studentů a jejich rodičů na volbu vzdělávací dráhy podle individuálních schopností a zájmů žáka a jeho práva na výběr vhodné školy, zrušení státního monopolu v oblasti vzdělávání a vznik soukromých a církevních mateřských škol, kvantitativní nárůst sítě veřejných škol a kvalitativní rozmanitost vzdělávacích příležitostí a vznik konkurenčního prostředí v oblasti vzdělávání.“ (Národní zpráva o stavu předškolní výchovy, vzdělávání a péči o děti předškolního věku, 2001).

V období od roku 1990 do 2001 dochází k hledání a pokusům v oblasti vzdělávání. Byl zpracován ministerstev školství oficiální materiál K orientaci výchovy, k programu a stylu výchovné práce v předškolních zařízeních. Mateřská škola je již zaměřena humanisticky a začíná využívat nové programy, jako je například program Začít spolu anebo také Zdravá škola.

Dne 7. února 2001 byla schválena na zasedání vlády České republiky konečná podoba *Národního programu rozvoje vzdělávání* (dále Bílá kniha). Bílá kniha naznačuje potřebu vysokoškolsky vzdělaných učitelů mateřských škol.

V roce 2004 začíná vznikat *rámcově vzdělávací program* pro předškolní vzdělávání, které vychází v platnost od roku 2007 a je to povinný dokument, kterým se musí držet každá mateřská škola a dle něj dál pak vypracovává školní vzdělávací program a následně pak třídní vzdělávací program. Tento program, také prošel nějakými změnami, ale platný je dodnes.

Přehled osnov a programů v letech 1945–1989 (Šmelová, 2004, s. 62)

1945	Prozatímní pracovní program pro mateřské školy
1948	Pracovní program pro mateřské školy
1953	Prozatímní osnovy pro mateřské školy
1955	Osnovy pro mateřské školy
1958	Pokusné osnovy pro mateřské školy
1960	Osnovy výchovné práce pro mateřské školy
1963	Osnovy výchovné práce pro jesle a mateřské školy
1967	Program výchovné práce v jeslích a mateřských školách
1978	Program výchovné práce pro jesle a mateřské školy
1984	Program výchovné práce pro jesle a mateřské školy

1.4. Stručné shrnutí proměn institucionální předškolní výchovy a vzdělávání dětí v 20. – 21. století

Ovlivnění předškolního vzdělávání dochází především po konci druhé světové války, kdy bylo vzdělávání pozastaveno. Jakmile se dostal k moci komunistický režim byla podporována a prosazována předškolní výchova, a to ze dvou hledisek pracovního a ideologického. Mateřské školy vznikající v období socialismu pak kladly na důraz na kolektivní přístup a vysoký počet dětí na třídách. Absolutně se nebral zřetel na individuálnost, spontánnost každého dítěte a negativně se také hodnotilo zúčastňování na kolektivních akcích a aktivitách. (Těthalová, 2011)

Od roku 1948-1991 je mateřská škola vedena ve školské soustavě, jako nepovinné školské zařízení. Až od roku 1991 hovoříme o mateřské škole, jako škole. V roce 1960 dochází o rozšíření mateřských škol o dětské útulky a jesle. (Šmelová, 2004)

Dostáváme se do období roku 1989, který přináší velké změny v reformách českého školství. Dochází především ke změnám kurikulárních dokumentů a politické situace, která má taktéž vliv i na výchovu a vzdělávání dětí. V roce 2001 se dostává na povrch nový dokument pro práci v mateřských školách, a to je Národní program vzdělávání v tzv. Bílé knize. Tento program se stal závazným dokumentem, který podporoval humanizaci vzdělávání. Program definoval pojetí a funkce školy, cíle a obsah vzdělávání, dále strukturu školského systému, způsoby řízení a vyzvání k hodnocení školy.

Další velkou změnu vnímáme zavedením Rámcově vzdělávacího programu a vytyčení rámcových cílů. Tyto cíle jsou pak povinností rozpracovat každou mateřskou školu ve svém školním vzdělávacím programu. Školní vzdělávací program je v každé mateřské škole vypracován zpravidla na tři roky, ale v některých případech se prodlužuje, nebo jen částečně doplňuje. (RVP PV, 2004)

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, které primárně naplňují obsah vzdělávání a zároveň jsou nástrojem pro rozvoj školy a naplnění její funkce, které Janík (in Pavlovská, Syslová, & Šmahelová, 2012) definuje v těchto funkcích:

- personalizační
- socializační
- integrační
- hodnotovou

- kvalifikační

Zásadní změnu ve vzdělávání 21. století vnímáme vstup České republiky do Evropské Unie. Dochází k formování pojetí cílů a obsahu vzdělávání. Hodnoty mateřské školy se také mění.

- učit se poznávat
- učit se jednat
- učit se být
- učit se žít společně

Hlavním znakem tohoto období ve vzdělávání je individualizace, která se projevuje přirozeným přístupem k dítěti. Začaly se vnímat odlišnosti jedinců, jeho potřeby, prostor k autentickému projevu, dialogu, ale především ho samotného nechat hledat možnosti, aby nabýval reálné zkušenosti.

Tento přístup se dále projevil především v přístupu k:

- změně v hierarchii cílů – rozvíjení všestranné osobnosti (tělesné, kognitivní, emoční, sociální a volní oblasti);
- vnitřní motivaci dítěte;
- využitím aktivizačních metod (experimentování, tvořivá hra, diskuse);
- komunikace zaměřená na všechny partnery;
- důraz na skryté kurikulum.

V 21. století je tak na mateřskou školu kladen důraz také v požadavcích na kvalitu řízení, organizování a vedení: Pavlovská, Syslová, & Šmahelová (2012) uvádějí znaky kvalitní mateřské školy:

- společné stanovení a sdílení konkretizovaných cílů;
- participativní styl řízení školy-význam autoevaluace školy a hodnocení kvality školy;
- kvalitní pedagogický tým;
- otevřenost školy vůči rodině, veřejnosti a dalším partnerům;
- formulace cílů vzdělávání s důrazem na vyvážený rozvoj osobnosti dítěte;
- konstruktivistické pojetí výuky.

1.5. Národní zpráva o stavu předškolní výchovy, vzdělání a péče o děti předškolního věku v České republice

„Národní zpráva o stavu předškolní výchovy, vzdělání a péče o děti předškolního věku v České republice byla vydána 8. 11. 2000. Zadavatelem projektu bylo MŠMT. Řešiteli projektu byli PhDr. Sekot, PhDr. Mezera, doc. PhDr. Rabušicová, PhD., PhDr. Smolíková a PhDr. Šulcová. Projekt vznikl jako součást mezinárodního projektu OECD. (Národní zpráva o stavu předškolní výchovy, vzdělávání a péče o děti předškolního věku v České republice, 2000)

Dostává se nám do rukou první ucelená publikace, která nám předkládá ucelený přehled o předškolním vzdělávání, výchově a péči o děti od 0 do 6 let. Dočteme se zde o nastínění historie, ale také o současnosti předškolního vzdělávání.

Národní zpráva popisuje, jak se vyvíjela situace v České republice po roce 1990 a jak byla přeměněna podoba předškolní výchovy v roce 2000. Podoba předškolního vzdělávání byla ovlivněna opět politickou, ekonomickou a společenskou stránkou českého státu. Změny vnímáme snad v každém pohledu mateřské školy, ať už výchovou a vzděláváním, alternativními školami, podmínky pro rozvoj soukromých a církevních vzdělávacích institucí. Změnilo se vnímání spolupráce mezi mateřskou školou a rodiči, rozvinuly se nové vztahy například se sponzory anebo zájmovými organizacemi. V tomto období se už stále častěji ukazuje konkurenční boj mezi školami a jak je důležitá propagace a image školy, pro další působení.

Ve zprávě je uvedeno, že podle statistických údajů bylo ve školním roce 1998/1999 v České republice 6028 mateřských škol s 302 856 dětmi. Hustota sítě mateřských škol po 1990 klesá (úbytek představuje asi 22 % z počtu mateřských škol před r. 1989), což je dáno celkovým úbytkem populace. Prodloužení mateřské dovolené také snížilo docházku tříletých dětí. Zvýšení počtu odkladů školní docházky však tento úbytek v podstatě vyrovnává. Přesto nelze umístit všechny děti, jejichž rodiče o to požádají. Národní zpráva se zmiňuje i o tom, že účast v předškolním vzdělávání je u nás stále vysoká (v průměru 85,5 % dětí ve věku 3-6 let), v posledním roce před základní školou využívá tuto možnost 98,4 % dětí). (Národní zpráva o stavu předškolní výchovy, vzdělávání a péče o děti předškolního věku v České republice, 2000)

V roce 1999 byla zahájena celonárodní diskuse v oblasti vzdělávání a začalo transformování školství. Předškolní pedagogika byla posílena a zaměřili se na rozvoj v této oblasti.

Do roku 2000 měla být předložena ucelená studie, kdy pak veškeré postřehy měly být promítnuty do Národního programu rozvoje vzdělávání v České republice. Projekt to nebyl určitě snadný, musel se udělat kvantitativní výzkum s veřejností, aby pak mohly být vytyčeny cíle vzdělávání a pořadí jejich důležitosti. Hlavním cílem tohoto programu byla především dostupnost předškolního vzdělávání, financování a vzdělávání předškolních učitelů.

V rámci diskuse byly vymezeny tyto cíle předškolního vzdělávání: (Hrstková, 2012)

- Navrhuje se definovat předškolní vzdělávání jako součást vzdělávacího systému a formulovat jeho specifika v souladu s mezinárodní standardní klasifikací používanou v zemích EU, jako 0 – preprimární úroveň vzdělávání.
- Každé dítě by mělo mít možnost naplnit své právo na předškolní vzdělávání.
- Dosavadní finanční spoluúčast rodičů je považována vesměs za vyhovující.
- Velmi aktuální se jeví potřeba rámcového vzdělávacího programu – stanovení rámcového obsahu, stanovení podmínek (organizačních, personálních, materiálních, psychohygienických, bezpečnostních apod.). Rámcový program by měl poskytnout i kritéria pro evaluaci.
- Měly by být rozvíjeny různé předškolní programy, které budou vyhovovat rozdílným zájmům i potřebám dětí (včetně dětí se speciálně vzdělávacími potřebami) a které poskytnou rodičům možnost výběru.
- Ukázala se i potřeba upravit také podmínky vzdělávání dětí mladších (dvouletých, neboť většina jeslí byla zrušena) a dětí s postižením, a to dodržováním sníženého počtu dětí ve třídě.
- Jednoznačně je doporučováno poskytovat předškolní vzdělávání výhradně v rámci mateřských škol, s tím, že přípravné třídy bude možno zřizovat při základních školách pouze jako výjimku tam, kde jiné řešení není možné.
- Spojování mateřských a základních škol přináší velmi různorodé zkušenosti a výsledky. Důležité je, aby bylo možno využít všech pro vzdělávání pozitivních možností, které toto spojení nabízí.
- Diskutuje se otázka „výstupů“ předškolního vzdělávání v souvislosti s potřebou cílené stimulace rozvoje a učení dítěte, stejně jako otázka diagnostické funkce mateřské

- školy. Objevuje se požadavek provádět cíleně pedagogickou diagnostiku.
- Vzhledem k současné osobnostní a individualizované orientaci předškolního vzdělávání se diskutuje otázka vztahu mezi předškolním a základním vzděláváním. Zaznívá požadavek více přizpůsobit první ročníky základní školy předškolnímu vzdělávání – respektovat přirozené individuální rozdíly ve zrání i učení dítěte, uvolnit program, neznámkovat. Rodiče mají často obavy ze školního neúspěchu a volí cestu odkladu školní docházky.
- V souvislosti se zvýšenou náročností práce, vyšší odpovědností a rozšířením pravomocí pedagogických pracovníků je většinou vyjadřován souhlas s perspektivním zavedením terciárního vzdělávání pro předškolní pedagogy.

Národní program se nevěnuje pouze problematice výchovy a vzdělávání, ale také legislativě. V době, kdy program vycházel příslušelo vzdělávání dětí od tří let resortu školství. A pro oblast vzdělávání v předškolním věku platí spousta zákonů a vyhlášek. Např. Zákon ČNR č. 29/1984 Sb., o soustavě škol základních a středních (školský zákon) ve znění pozdějších předpisů, Zákon ČNR č. 564/1990 Sb., o státní správě a samosprávě ve školství ve znění pozdějších předpisů, Zákon č. 76/1978 Sb., o školských zařízeních ve znění pozdějších předpisů, Vyhláška č. 35/1992 Sb., o mateřských školách. Jak jsme, ale zvyklí dochází i tady k připravovaným změnám v legislativě. Jednalo se například o přednostní přijímání dětí v předškolním věku, dále zřizování tříd pro předškoláky při základních školách a také příprava kritérií pro přijímací řízení, které bude mít jasně dán bodový systém, dle kterého bude následně přijímací řízení vyhodnoceno.

Jak zmiňuji již výše národní zpráva se také věnuje vzdělávání pedagogů učících v předškolních zařízeních. Setkáváme se zde již s možnostmi dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků, kdy se uskutečňuje jako zájmové a dobrovolné a také jako povinné. Růst v oblasti odbornosti pedagogů je velice důležitý jak pro růst osobní, tak pro růst karierní. Tudíž další růst pedagogů má být zakotven ve školském zákonu a dále specifikován vyhláškou MŠMT.

Ještě jsme se nezminili o alternativních programech předškolního vzdělávání, které zabírají významnou část předškolní pedagogiky vůbec. Jedná se o složku vzdělávání značně diskutovanou veřejností a čím dál prosazovanější. Hlavním cílem alternativního vzdělávání je proměnit dosavadní strukturu vzdělávání v mateřských školách a nabídnout jiné možnosti. Jelikož dochází čím dál častěji k inovaci vzdělávání a pohledu rodičů, je potřeba jim

nabídnout něco „nového“, aby stoupla image školy a její zájem mezi veřejností. Proto se setkáváme s programy, které vznikly v zahraničí například jako je Step by step – projekt Začít spolu anebo také s narůstajícími nároky na zdravé stravování vznikla třeba Skutečně zdravá škola. Projektů týkajících se zdravého stravování a oblastech týkajících se této problematiky je čím dál větší počet – Ovoce a zelenina do škol, Mléko do škol, Zdravá škola apod.

Národní program také neopomíjí otázku spolupráce rodiny a mateřské školy. Před rokem 1990 jsou školy mnohem uzavřenější, než je známe dnes. To, co je pro nás dnes samozřejmostí, kdysi nebylo. Ušli jsme od roku 1990 dlouhou cestu a dnes již bereme, jako samozřejmost komunikaci rodičů na úrovni partnerů školy. Rodiče se podílejí na vytváření programu a sami mají možnost přijít s jakýmkoliv názorem, či nápadem.

Národní program řeší také velmi důležitou stránku vzdělávání, a to je financování předškolní výchovy a vzdělávání. V minulosti byl státní rozpočet jediným zdrojem prostředků, nyní jsou mateřské školy financovány z veřejných rozpočtů. Mateřské školy nejsou dotovány pouze penězi z veřejných rozpočtů, ale velmi důležité jsou také soukromé zdroje. Mezi soukromé zdroje řadíme peníze od rodičů a taktéž peníze sponzorů.

V závěru zprávy jsou jasně definovány a zformulovány základní výzvy, které směřují k dosažení cílů: (Hrstková, 2012)

- Předškolní vzdělávání v České republice trvale zakotvit ve vzdělávacím systému jako jeho přirozeně nezbytnou součást, resp. jako počáteční vzdělávací stupeň s jasně specifikovaným posláním (v souladu s mezinárodní standardní klasifikací označovaný 0 preprimární úroveň vzdělávání).
- Zajistit maximální otevřenost a dostupnost předškolního vzdělávání všem dětem předškolního věku (tří až šestiletým). Zajistit každému dítěti zákonný nárok na předškolní vzdělávání a reálnou možnost jej naplnit.
- Využít pokles předškolní populace ke zkvalitnění podmínek předškolního vzdělávání i k zajištění všeobecné dostupnosti.
- Ponechat únosnou finanční spoluúčast rodičů na předškolním vzdělávání, zároveň však propracovat systém sociálních úlev a stanovit způsob jejich kompenzace mateřským školám.
- Vypracovat rámcový program předškolního vzdělávání a jeho prostřednictvím formulovat rámcové cíle, obsah, předpokládané výsledky (očekávané kompetence dítěte) a zároveň i podmínky (organizační, personální, materiální, psychohygienické,

bezpečnostní apod.), za nichž může (musí) být předškolní vzdělávání uskutečňováno. Univerzální platnost rámcového vzdělávacího programu stanovit zákonem. Mateřské školy budou mít možnost vytvářet si vlastní školní vzdělávací programy, které budou reagovat na konkrétní možnosti a potřeby dětí, na zájmy rodičů, na místní situaci i okamžitou životní realitu.

- Ve spolupráci s odbornými partnery vytvářet podmínky pro předškolní vzdělávání dětí, u nichž lze předpokládat problémy v sociální integraci i ve vzdělávání.
- Pro předškolní vzdělávání zajistit vyhovující profesionální zázemí a uplatnit požadavky na práci pedagogů jak v odborné přípravě, tak v oblasti dalšího vzdělávání.
- Vytvářet prostor a podmínky pro nový vztah rodiny a předškolních institucí. Podporovat maximálně otevřenou vzájemnou komunikaci, neformální kooperaci a spoluúčast. Aplikovat programy, které podporují aktivní postavení rodičů ve spolupráci s mateřskou školou. Podporovat všechny aktivity, které otevírají mateřskou školu rodičům i veřejnosti.
- Podporovat výzkumné i realizační projekty výchovy a vzdělávání dětí předškolního věku.
- Rozvíjet flexibilnější a otevřenější systém výchovy a vzdělávání a nabízet možnost výběru různých alternativ pomoci rodině v péči o dítě mladší tří let.

Tým OECD, který zajišťoval expertní zprávu, vyhodnotil v oblasti stavu péče, výchovy a vzdělávání v České republice tyto závěry:

- Celkové hodnocení současného stavu výchovy, vzdělávání a péče o děti předškolního věku v ČR vyznívá vcelku pozitivně.
- Experti zaujmají v zásadě pozitivní stanovisko k navrhovaným výhledovým krokům.
- Zajistit všeobecnou dostupnost předškolního vzdělávání, zejména dětem ze sociálně slabých a socio-kulturně znevýhodněných rodin.
- Zrušit omezení předškolního vzdělávání dětí, jejichž matky jsou na mateřské dovolené.
- Vypracovat rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání.
- Posunout vzdělávání předškolních pedagogů do terciární sféry. Podporovat rozvoj všech forem dalšího vzdělávání.
- Zvýšit mzdy učitelům a zároveň zvýšit společenskou prestiž tohoto povolání. Zapojit do předškolní péče, výchovy a vzdělávání více pedagogů – mužů.

- Realizovat autoevaluaci, evaluační výzkum, systematické studie a výzkumy týkající se předškolního vzdělávání.
- Rozšířit spolupráci mezi zúčastněnými resorty (školská, zdravotní a sociální oblast).
- Kritický postoj zaujali experti k otázce zabezpečení péče o děti do tří let v ČR. Kriticky hodnotí úbytek jeslí. Doporučují rozvíjet systém péče o děti mladší tří let a rozvíjet systém poskytující matkám možnost výběru.

1.6. Rámcově vzdělávací program pro předškolní vzdělávání

Rámcově vzdělávací program udává povinnosti vzdělávání v předškolních zařízení od roku 2007, které prochází nějakými úpravami dodnes. Mimo jiné se v něm dočteme, jak je to s počty dětí na třídách. „S platností nového školského zákona se RVP PV stává dokumentem směrodatným nejen pro nositele předškolního vzdělávání (pro pedagogy), ale také pro zřizovatele vzdělávacích institucí i jejich odborné a sociální partnery.“ (RVP PV, 2004, s. 4)

Rámcové vzdělávací programy tudíž tvoří závazné rámce pro tvorbu školních vzdělávacích programů. Školní vzdělávací programy, si tvoří ve většině případů každá mateřská škola sama a na tyto programy, pak dále navazují třídní vzdělávací programy. Nenechme se zmást, že rámcové vzdělávací programy jsou využívány pouze v mateřských školách, dle těchto program se řídí i základní, základní umělecké, jazykové a střední vzdělávání dle potřeb žáků.

Rámcové vzdělávací programy (RVP) tvoří obecně závazný rámec pro tvorbu školních vzdělávacích programů škol všech oborů vzdělání v předškolním, základním, základním uměleckém, jazykovém a středním vzdělávání. Do vzdělávání v České republice byly zavedeny zákonem č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon).

Rámcový program procházel během let různými inovacemi, které jsou vždy srozumitelně vysvětleny na webových stránkách národního institutu pro vzdělávání. Byla to například změna v roce 2017, kdy nově přibyla kapitola o vzdělávání dvou a tří let věku dítěte v mateřské škole a potřeba chův ke vzdělávání takto malých dětí. Další změna byla pak v roce 2018, kdy se jednalo o změny v personálním zajištění a také se změnily zásady pro zpracování školního vzdělávacího programu.

„Je třeba popsat systém evaluace a hodnocení v rámci mateřské školy, který by měl obsahovat předměty evaluace (co se bude sledovat), prostředky (metody a techniky), časový plán, odpovědnost pedagogů, popř. další pravidla.“ (RVP PV 2004, s. 40)

RVP PV uvádí cíle předškolního vzdělávání, které jsou rozděleny do čtyř kategorií:

- rámcové cíle (vyjadřují univerzální záměry předškolního vzdělávání): rozvíjení
- dítěte, jeho učení a poznání, osvojení hodnot, získání osobnostních postojů
- klíčové kompetence (představují výstupy, resp. obecnější způsobilosti
- dosažitelné v předškolním vzdělávání): kompetence k učení, k řešení
- problémů, komunikativní, sociální a personální, činnostní a občanské
- dílčí cíle (vyjadřují konkrétní záměry příslušející té které vzdělávací oblasti):
- biologické, psychologické, interpersonální, sociálně-kulturní, environmentální
- dílčí výstupy (dílčí poznatky, dovednosti, postoje a hodnoty, které odpovídají
- dílčím cílům) v oblasti biologické, psychologické, interpersonální, sociálněkulturní, environmentální

Konkretizované očekávané výstupy RVP PV

V roce 2012 vydalo MŠMT přílohu k RVP PV-materiál pro pedagogy mateřských škol s názvem „Konkretizované očekávané výstupy RVP PV“.

Konkretizované očekávané výstupy rozpracovávají a zpřesňují jednotlivé očekávané výstupy v rámci vzdělávacích oblastí v RVP PV. Konkretizované výstupy upřesňují požadavky na jednotlivé očekávané výstupy v podobě činností a příležitostí tak, aby bylo zcela jasné, co by mělo dítě zpravidla na konci předškolního vzdělávání dokázat. Pro snadnou orientaci jsou výstupy v dokumentu uspořádány do pěti vzdělávacích oblastí RVP PV a v rámci těchto oblastí jsou dále utříděny do konkrétnějších podoblastí rozvoje a učení dítěte. Pět oblastí tvoří dítě a jeho tělo, dítě a svět, dítě a ten druhý, dítě a společnost a dítě a jeho psychika.

Níže jsou uvedeny dva příklady konkretizace očekávaných výstupů.

- Očekávaný výstup z RVP PV „zvládat sebeobsluhu, uplatňovat základní kulturně hygienické a zdravotně preventivní návyky“ je doplněn například těmito konkretizovanými výstupy: „pečovat o osobní hygienu, samostatně zvládat pravidelné běžné denní úkony (např. používat toaletní papír a splachovací zařízení, mýt si a utírat

ruce, umět používat kapesník)“ nebo „samostatně se oblékat, svlékat, obouvat, zapnout knoflíky, zipy, zavázat tkaničky“.

- Očekávaný výstup „záměrně se soustředit a udržet pozornost“ je konkretizován například těmito výstupy: „soustředěně poslouchat pohádku, hudební skladbu, divadelní hru, nenechat se vyrušit – neodbíhat od činnosti, pracovat v klidu“, „dokončit hru i rozdělanou činnost“, „udržet pozornost i při méně atraktivních činnostech“.

Jednotlivé části rámcově vzdělávacího programu jsou tvořeny tak, aby byly pro učitele srozumitelné. Setkáváme se tedy se třemi pojmy: dílčí cíle, vzdělávací nabídku a očekávané výstupy. Dílčí cíle tedy vyjadřují, co všechno by měl učitel při předškolním vzdělávání sledovat a co by měl u dítěte podporovat. Vzdělávací nabídku chápeme jako prostředek vzdělávání.

Jedná se o soubor veškerých činností, které slouží k naplňování cílů a dosahování výstupů. Je už na každém učiteli, jak využije širokospektrální nabídku k naplňování cílů a jakou formou bude děti podporovat a vzdělávat. Učitel by měl ve své práci využívat co nejširší nabídku činností, aby to pro dítě bylo co nejvíce zajímavé a motivovalo ho to ke zvědavosti a nenásilné formě vzdělávání.

Očekávané výstupy jsou dílčí výstupy vzdělávání. Nejedná se o výčet jednotlivých schopností, poznatků, dovedností kognitivních i praktických, postojů a hodnot, ale o jejich vzájemné propojení, o jejich jednoduché soubory dítětem prakticky využitelné. Tyto výstupy jsou formulovány pro dobu, kdy dítě předškolní vzdělávání ukončuje, s tím, že jejich dosažení není pro dítě povinné. Každé dítě může v čase, kdy opouští mateřskou školu, dosahovat těchto výstupů v míře odpovídající jeho individuálním potřebám a možnostem. (NPI, 2016)

2. Filosofie pojetí dítěte a jeho rozvoje a požadavky na profesi učitelky mateřské školy

Stejně jako ve většině zemí z evropského východního bloku, i u nás začal být po roce 1945 využíván učebně disciplinární model jednotně organizované výchovy. Jednalo se o způsob vzdělávání, pro který bylo charakteristické přesné vymezení požadavků na vzdělávání, například co přesně se bude učit a v jakém rozsahu, v jaké návaznosti, jakými metodami atp. Učitelky měly za úkol pouze zprostředkovávat dětem to, co jim bylo velmi podrobně připraveno (Krejčová, 2010).

Helus (2010) uvádí, že tato situace přetrvávala až do roku 1989, kdy došlo v České republice k významným změnám v celé společnosti. Kromě politických změn měla na změnu požadavků na výkon učitelského povolání vliv také ekonomická krize a krize člověka a jeho způsobu života.

Po roce 1989 začal být učebně disciplinární model mateřské školy hojně kritizován pro nerespektování přirozených potřeb dítěte, ignorování vývojových zákonitostí a utlumování svobodného, rozmanitého a individuálního rozvoje dítěte. Současně s rozvojem demokratické společnosti vzešel požadavek na změnu nejen předškolního vzdělávání, ale vzdělávání v celém školském systému. V oblasti mateřských škol hrál zásadní roli model založený na osobnostně orientovaném přístupu k dětem, který byl v roce 1991 popsán na Pedagogické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Tento model, který vzešel z principů humanismu a demokracie, neposkytuje konkrétní návod pro zavedení v mateřských školách, ale představuje možnost výchovného přístupu (Oprávilová, Gebhartová, 2003).

V tomto přístupu je výchova v mateřské škole považována za otevřený systém, který je podobný rodinné výchově, a rodina v něm tvoří rovnocenného partnera pro spolupráci. Blízký vztah pedagogů k rodičům pomáhá individuálnímu rozvoji každého dítěte jako osobnosti, aniž by se učitelé snažili o přizpůsobování dítěte obecným vývojovým zákonitostem. K tomu je nutné vytvořit pomocí výchovně vzdělávacího působení odpovídající sociální, duchovní i věcný prostor, který vede dítě k samostatnému projevu. Osobnostně orientovaný přístup poskytuje prostor pro rozmanitou volbu obsahu a metod práce i organizačního systému konkrétní mateřské školy. Je však třeba alespoň obecně formulovat výchovné cíle a prostředky, ideálně ve formě vlastního modelu. Takový model konkrétní mateřské školy poté slouží jako rámeček pro výchovnou práci učitelek (Oprávilová, Gebhartová, 2003).

2.1. Osobnostně orientovaný model předškolní výchovy

V této kapitole bude představen osobnostně orientovaný model předškolní výchovy, který ve svém díle představují Opravilová a Gebhartová (2003).

Pojetí dítěte

V osobnostně orientovaném modelu je na dítě nahlíženo jako na jedinečnou bytost, která má potřebu uplatnit a rozvinout své individuální možnosti. Důležitým faktorem je uplatňování práva dítěte být samo sebou, respektování jeho práva na odlišnost a na společenskou akceptaci a seberealizaci. Oproti dříve uplatňovanému modelu je zde patrná významná změna vztahu mezi učitelem a dítětem, který se posunul od tradičního nadřazeného a autoritativního přístupu k partnerskému vztahu. Děti a učitelé spolu vedou dialog, a v jejich komunikaci je zdůrazňováno pozitivní přijetí dítěte s uznáním jeho jedinečné osobnosti. Dítě má také možnost spolupodílet se na rozhodování o výběru činnosti. Učitelé používají pozitivní motivaci, která byla využívána i v minulosti, avšak s tím rozdílem, že nyní vychází ze zájmů dítěte.

Vztah k rodině

Důležitou součástí osobnostně orientovaného modelu je přiznání rodině práva na primární výchovnou odpovědnost k dítěti, proto je spolupráce mezi mateřskou školou a rodinou nezbytností. Spolupráce by měla být založena na co nejčastějších kontaktech učitelek s rodiči, proto je třeba hledat nové možnosti kontaktů a forem spolupráce. Mateřská škola poskytuje dítěti takové podněty, které některé rodiny poskytnout nemohou. Za prvé je to kontakt s vrstevníky v nejrůznějších situacích, který je důležitý zejména pro děti, které nemají sourozence. Tento kontakt umožňuje dítěti spolu s ostatními růst a prožívat s nimi radost i bolest, což jsou situace, které jsou pro vývoj dítěte nezbytné. Za druhé přítomnost vyškolených pedagogů umožňuje odhalovat zvláštnosti dítěte, ať už ve smyslu jeho talentů či možných vývojových opoždění. Po rozpoznání mohou navíc navrhnout způsob práce s těmito zjištěními.

Vztah k počátečnímu vzdělávání

V předškolním vzdělávání je klíčový proces socializace a kultivace poznání dítěte. V osobnostně orientovaném modelu jsou podporovány ty schopnosti dítěte, které jsou v té době aktuální, a pokud by během předškolního vzdělávání nedošlo k jejich rozvoji, bude to mít na dítě dopad v podobě vývojových handicapů. V mateřských školách, které se tímto

modelem řídí, je dítě postupně připravováno na další milník v podobě školního vzdělávání. Jedná se zejména o učení se řešení konfliktů, porozumění situacím v širším kontextu a setkávání s dalšími lidmi. Právě řešením problémů, se kterými se dítě setkává, je mu umožněn další vývoj a zrání.

Princip alternativnosti

V reakci na předchozí (učebně disciplinární) model je v osobnostně orientovaném modelu uplatňován princip alternativnosti. Osobnostně orientovaná výchova zdůrazňuje celostní pojetí dítěte, a proto je kurikulum předškolního vzdělávání postaveno na tematických celcích, které vycházejí z životních zkušeností dítěte. Kromě toho spočívá alternativnost v různém zaměření kurikula, využívání různých metod, pluralismu zřizovatelů, heterogenitě skladeb tříd, přijímání dětí, které mají speciální vzdělávací potřeby atp.

1. Situační učení a rozvoj komunikace

Právě využívání situačního kontextu pro rozvoj sociálního učení je základním znakem osobnostně orientovaného modelu, a vede k sociálním dovednostem u dítěte. Toho učení je však velmi časově náročné, je k němu třeba dlouhý časový prostor, aby mohl probíhat souběžně s přirozeným zráním dítěte. Dítě se učí jednat a zvládat typické denní situace po verbální i neverbální stránce. Takovéto situace, během kterých se dítě učí, poté často slouží jako modelové situace pro budoucí chování, a to například i pro hry (tvořivou dramatiku), které doprovází přirozený proces sociálního učení.

Samostatnost a tvořivá aktivita

Osobnostně orientovaný model předškolního vzdělávání vytváří dítěti prostor ke spontánnímu jednání s velkou mírou autonomie, což vede k rozvoji autentičnosti. Dítě se také učí, jak se svou svobodou nakládat. To znamená, že by dítě mělo mít odpovědnost za své jednání, mělo by mít nějaké povinnosti a učit se nejen záměrným, ale i spontánním způsobem. Cílem je, aby bylo předškolní dítě samostatné, odpovědné, ale také svobodné a tvořivé.

Princip individualizace

Individualizace úzce souvisí s respektem k odlišnosti. Dítě je respektováno takové, jaké je, jaké má dispozice i talenty. Pomocí principu individualizace je v rámci mateřských škol zajišťováno, že z dětí vyrostou osobnosti myslivé, svobodné a odpovědné.

2.2. Pohled na současné dítě ve věku předškolního vzdělávání

„Z odborné literatury vyplývá, že dnešní dítě je fyzicky lépe vyvinuto než před desítkami let. V jeho psychickém vývoji se projevuje mentální akcelerace, takže je schopno provádět psychické činnosti, k nimž v minulosti dozrávaly děti až později. Dříve vstupuje do sítě složitých sociálních vztahů. Je více aktivní a dopředu nasměrované. Dokáže o něco konkrétně usilovat a je s to v různých činnostech přímo vynikat i za cenu toho, že pole jeho aktivit se zužuje a cíle snažení jsou pragmatické a utilitární.“ (Opravilová, 2002; s.43)

Dle nejnovějších zpráv ČŠI (Česká školní inspekce) vnímáme hrubé nedostatky u dětí v oblasti řeči, jazyka, pozornosti, soustředění, sebeovládání a kázně. Je velmi zajímavé, že k tomuto zjištění dochází až v poslední době. Děti moderní doby, jsou opravdu závislé ve velkém procentu na informačních technologiích. Nutno, ale podotknou, že v oblasti grafomotoriky, jsou děti předškolního věku na velice vysoké úrovni. (Těthalová, 2001)

Když se zaměříme na dítě dnešní doby opravdu by měla nejvíce v oblasti řeči, jazyka, citů a sebeovládání pomoci rodina. Dnešní děti jsou vychovávány, především v oblasti výkonové, aby byly nejlepší a co nejvíce úspěšné. Už v předškolním věku prahnou po společenském uznání, byť ve většině případů plní pouze ambice svých rodičů. Dítě potlačuje své potřeby, zájmy a přání, aby co nejvíce vyhovělo rodiči, a tak se stává právě mateřská škola pomocníkem k využití dosud nevyužitého potenciálu. Bohužel tak dochází k tomu, že u jednoho dítěte se dostaví tlak rodičů, či rodiny a přidá se také tlak mateřské školy. U takto zvyšovaného tlaku na jedince, může dojít ke ztrátě svobody a volnosti.

I ve fyzické oblasti jsou zaznamenávané obrovské změny. U dětí vnímám nárůst BMI hodnost a akceleraci v růstu. Děti jsou čím dál větší a těžší. Dochází oproti dřívější doby, že děti z měst a velkoměst, jsou na tom lépe ve srovnání s dětmi z vesnic. V dnešní době opravdu vidíme děti spíše na hřištích ve městě, při procházce vesnicí nevidíme většinou děti žádné.

Tabulka: Výskyt nadváhy a obezity u dívek v % - Caterpillar Research (2013)

	VĚK									
	1	3	5	7	9	11	13	15	17	19
Nadváha	9.16	10.4	13.82	16:68	17.76	23.83	22.54	21.44	20.18	16.94

Obezita	4	5.66	8.36	9.58	10.28	12.06	13.46	12.6	12.22	10.84
---------	---	------	------	------	-------	-------	-------	------	-------	-------

Tabulka: Výskyt nadváhy a obezity u chlapců v % - Caterpillar Research (2013)

	VĚK									
	1	3	5	7	9	11	13	15	17	19
Nadváha	5.58	9.04	14	19.84	23.96	23.42	25.864	22.7	20.18	20.96
Obezita	2.76	5.06	7.36	11.42	15.94	13.12	13.12	12.04	12.22	13

V tabulkách můžeme vidět pro srovnání výskyt obezity a nadváhy u chlapců a dívek. Zajímavé je pro mě určitě zjištění, že u dětí předškolního věku je nadváha vyšší u chlapců nežli dívek. Když se na to podíváme z pohledu procent, tak se nadváha vyskytuje u dívek předškolního věku v 13,82 % a u chlapců se jedná o 14 %. Není to pravda o moc vyšší číslo, když se podíváme na výskyt obezity, tak tady je u dívek předškolního věku o 7,36% nižší, jedná se tedy o jedno procento.

2.3. Počty dětí ve třídách mateřských škol od roku 1989-2020

Možnosti mi bohužel neumožnily dohledat tabulky anebo informace o počtech dětí z dřívějšího období fungování České republiky. Tudíž předkládám srovnání počtů dětí v mateřských školách od roku 1989 do současnosti.

Je velice zajímavé, jak se vyvíjí počty mateřských škol, vznikají přípravné třídy a jaké jsou počty tříd a počty učitelů v mateřských školách.

Když srovnáme rok 1989 s rokem 2020, tak máme sice o 2024 méně mateřských škol, ale při pohledu na počty tříd zjistíme že jich ubylo pouze 220. To znamená, že sice byly zrušeny budovy vykonávající předškolní vzdělávání, ale u těch stávajících dootevřeli třídy. Samozřejmě od roku 2004 vnímáme narůstající počet tříd i z důvodu otevření přípravných tříd pro děti předškolního věku zřízeny při základních školách. (Těthalová, 2011)

Bohužel vnímáme z této tabulky, která je v příloze, že se opětovně vracíme k vysokému počtu dětí na třídách. Nepoučili jsme se dostatečně z minulosti a vracíme se stejnému obrazu, jako tomu bylo za vlády komunistické strany. Pomalu se dostáváme k tomu, že předškolní zařízení nejsou o vzdělávání, ale o boj o přežití. Velký přínos vnímám v počtech učitelek v mateřských školách. Jakmile se podíváme na rok 1989 vidíme počet učitelů 31790 a v roce 2020 je počet pedagogů 32372. Jedná se tedy o navýšení počtu o 582 pedagogů.

Křivka snad v každém období a odvětví připomíná tvar sinusoidy a vždy vnímáme poklesy a pak nárůsty. Defacto ve všech publikacích zaměřených na předškolní pedagogiku, jsem se dočetla, že počet dětí na třídách je vnímám po celou dobu, jako jeden z největších problémů. Pokud se chceme dětem věnovat individuálně a dát jim prostor k rozšíření jejich předností a předpokladů, musíme klást důraz na zmenšení počtů dětí na třídách. I když se všude dočítáme pouze o výjimce až 28 dětí na třídách, bývá to běžná praxe. Ve všech rozhovorech s letitými učitelkami na třídách slyšíme názor, že každé dítě nad 20 je vnímáno jako přítěž. Ne z pohledu toho, že by to pedagogové nezvládali, nebo si nevěděli rady s touto situací, ale dochází k přetížení dětmi činnostmi, přehlížení jejich kvalit a dochází pouze k nějakému plnění cílů, který udává, co je potřeba všechno zvládnou.

V příloze přikládám přehlednou tabulku, která nám názorně ukazuje, jak se zvyšovaly počty dětí v měřeném období od vzniku samostatného Českého státu až do loňského roku

v mateřských školách a jak se měnila křivka. Bohužel, když jsem hledala starší záznamy tohoto typu, nebyla jsem vůbec úspěšná, a tudíž nemohu dodat pro srovnání.

2.4. Požadavky na profesi učitelky mateřské školy od roku 1945

Určitě všichni chápeme, že vliv politický, sociální, ale i také ekonomický má vliv také na profesi učitelky. Postupem času byl kladený čím dál větší nárok na vzdělávání učitelek mateřských škol, a tudíž se ukazovalo, že dosavadní příprava děvčat ve dvouletých kurzech nestačí.

Dekretem prezidenta z roku 1946 jsou postupně zřizovány pedagogické fakulty, které by měly nabídnout vysokoškolskou přípravu učitelek mateřských škol. Studium už nebylo dvouleté, ale čtyřleté s kladeným důrazem na pedagogické a psychologické vzdělání doplněné o praxi. Z důvodu nedostatku učitelek bylo toto studium v letech 1946-1950 pouze jednoleté. (Šmelová, 2004)

Od roku 1950 dochází ke změně, protože vysokoškolské vzdělávání učitelek mateřských škol je zrušeno a převedeno na středoškolské vzdělávání. Vzniká obrovský chaos ve vzdělávání pedagogických pracovníků a tak 1958 jsou pedagogická gymnázia zrušena a jsou založeny střední pedagogické školy a studium je určeno na dobu 3 let. Čtvrtý rok, byl již po maturitě a byl to rok praxe pod vedením zkušené učitelky mateřské školy. Na pedagogických školách se setkáváme s dálkovým studiem, večerním studiem a externím studiem. Dálkové studium probíhalo ve všech krajích a bylo o prázdninách doplněno o vzdělávací kurzy, večerní studium bylo organizováno pouze ve velkých městech a externí vyučování bylo určeno pro pracující, kteří se nemohli zúčastnit dálkového studia ze závažných důvodů. Podmínkou pro přijetí do externího studia bylo „absolvování osmileté střední školy nebo školy jí rovné, trvalý pracovní poměr, prokázání se nejméně dvouletým pracovním nebo učebním poměrem, doporučení zaměstnavatele a závodního výboru, úspěšné vykonání přijímací zkoušky. Přijímací zkoušku písemnou a ústní uchazečky vykonávaly z Jazyka vyučovacího, Jazyka ruského a Matematiky. Dále musely prokázat předpoklady pro Hudební výchovu (hudební sluch, cit pro rytmus a hlasové schopnosti) a Tělesnou výchovu (Pohybové).“ (Věstník, 1956, s.31)

Dne 2. listopadu 1950 se poprvé setkáváme s možností dálkového studia pro učitelé v činné službě, kterým si mohli učitelé doplnit vzdělávání. Po určitých zkušenostech s dálkovým studiem prodloužili studium o jeden rok. Od roku 1952 trvá dálkové studium tedy dva roky. Studium bylo povinné pro všechny učitelé, kteří neměli dostatečné vzdělání, dle tehdejších předpisů.

Jelikož i tak se pořád objevovalo spousta pěstounek a učitelek, které nebyly dostatečně kvalifikované tak Ministerstvo školství a kultury vydalo roku 1953 směrnici pro organizování jednorázového studijního kurzu. Výběr učitelek, které mohly tento kurz absolvovat, byl pod taktovkou krajského národního výboru na návrh odboru školství a kultury rady okresních národních výborů. Do těchto jednoletých kurzů nebyla zařazena praxe, jelikož se jednalo o pracovnice, které měly minimálně osmiletou praxi. (Šmelová, 2004)

Od roku 1960 je výuka opět čtyřletá a probíhá na středních pedagogických školách a takto tyto školy známe dodnes. Od roku 1970 probíhá vzdělávání stále ve středních pedagogických školách, ale také již v některých pedagogických fakultách (Praha, Olomouc). Praxe již byla součástí studia.

V letech 1978–1989 dochází k novému vzdělávacímu systému. V červnu 1976 byl schválen ÚV KSČ, vládou ČSSR a vládami ČSR a SSR strategický dokument Další rozvoj československé výchovně-vzdělávací soustavy. Cílem tohoto období byla možnost získat úplné střední vzdělání uplatitelné v praxi anebo návaznost na vysokou školu.

V 90. letech dochází k uzavírání mateřských škol, protože klesá demografická křivka. Z tohoto důvodu absolventi pedagogických škol nemají dostatečné uplatnění a vzniká širší vzdělávací program, který zahrnuje nejen práci v mateřské škole, ale také vychovatelství. Na středních školách je otevřen obor nový, a to Předškolní a mimoškolní pedagogika. Jedná se o čtyřleté studium, zakončené maturitní zkouškou. Do roku 1995 bylo možné se stát kvalifikovaným učitelem absolvováním dvouletého pomaturitního studia, které bohužel bylo zrušeno novelou zákona č.138/1995. (Šmelová, 2004)

Dne 7. února 2001 přichází v platnost Národní program rozvoje vzdělávání. Dočteme se v něm narůstající požadavky na profesi učitelky mateřské školy a zavedení bakalářského studia pro učitelky předškolního vzdělávání. Vysokoškolská příprava je odůvodněna „Vzhledem k potřebě zvládat širší spektrum odborných speciálně-pedagogických i sociálních znalostí a dovedností pedagogů v předškolním vzdělávání zajistit jejich vysokoškolské vzdělávání na úrovni bakalářského studia na pedagogických fakultách univerzit nebo vyšších odborných školách s akreditací pro bakalářské studium. Toto opatření chápat i jako snahu o zvýšení jejich sociálního a profesního statusu.“ (Bílá kniha, 2001, s.46)

Průcha (2009) uvádí, že kompetence učitele by měly být následující:

- připravenost učitele vyrovnat se s nároky, které jsou na pedagoga kladeny
- využíván pojem profesní kompetence – ukládají zvládat vyučovací problémy s novými cíli, učivem i metodami; zvládat problémy se vztahem k žákům i k jejich individuálnímu vedení a vztahy s partnery mimo školu
- kompetence odborně předmětové → vědecké základy podmínkami
- kompetence psychodidaktické → podmínky pro učení
- kompetence komunikativní → vztah k dětem, světu i dospělým
- kompetence organizační a řídicí → schopnost plánovat a projektovat svou činnost
- kompetence diagnostická a intervenční → jak žák myslí, cítí, jedná a proč
- kompetence poradenské a konzultativní → vztahy k rodičům
- kompetence reflexe vlastní činnosti → činnost jako předmět analýzy, umět vyvodit důsledky

Klíčové dovednosti (Kyriacou, 1996)

- plánování a příprava-realizace vyučovací jednotky
- řízení vyučovací jednotky-klima třídy
- kázeň-hodnocení prospěchu žáků (diagnostika)
- reflexe vlastní práce a evaluace (autodiagnostika)“

Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících v § 6 umožňuje získat kvalifikaci učitele mateřské školy třemi způsoby.

1. Vysokoškolským vzděláním získaným studiem v akreditovaném studijním programu v oblasti pedagogických věd zaměřené na pedagogiku předškolního věku,
2. Vyšším odborným vzděláním získaným ukončením akreditovaného vzdělávacího programu vyšší odborné školy – v oboru vzdělání zaměřeném na přípravu učitelů předškolního vzdělávání,
3. Středním vzděláním s maturitní zkouškou získaným ukončením vzdělávacího programu středního vzdělávání – v oboru vzdělání zaměřeném na přípravu učitelů předškolního vzdělávání, nebo vzděláváním podle odstavce 2 písm. (Zákon 563/200 Sb. 2010)

Přehledná tabulka vzdělávání učitelů a učitelek mateřských škol v českých zemích (Šmelová)

1945	Ústav pro vzdělávání učitelek MŠ
50. – 60. léta 20. století	Pedagogické fakulty (1947–1950), dvou semestrové studium
	Pedagogická gymnázia (1950-1953), čtyřleté studium
	Pedagogické školy (1953-1960), tříleté studium + rok praxe
	Pedagogické školy (1960 - dosud), čtyřleté studium
	Pomaturitní studium (1964–1990), tříleté studium 20. století
70. – 80. léta 20. století, dosud	Pedagogické fakulty (1970 – dosud v různých formách a studijních oborech)
90. léta po současnost	Vyšší odborné školy pedagogické (1995), tříleté studium

3. Vliv COVID-19 na výchovu a vzdělávání dětí v mateřských školách

Příchodem roku 2020 se událo spousta změn, které se velmi dotkly mimo jiné i předškolního vzdělávání. Dne 11. března 2020 vydalo Ministerstvo zdravotnictví mimořádné opatření, kvůli kterému došlo k uzavření základních, středních a vysokých škol (MZČR, 2020) To se zprvu dotklo pouze přípravných tříd, které jsou zřízeny při základních školách a mateřských škol se uzavření zatím netýkalo. Ministr školství pouze doporučil uzavření škol mateřských, ale hlavní slovo nechal v rukou zřizovatelů.

Za ministra školství jsme rozhodli, že vláda nařizuje s účinností od 17. března 2020 od 6:00 hejtmanům krajů a primátorovi hlavního města Prahy v místech, kde je taková potřeba, určit školu nebo školské zařízení které budou vykonávat nezbytnou péči o děti ve věku od tří do deseti let. Dále vláda nařizuje ministru školství, mládeže a tělovýchovy informovat a metodicky vést kraje a hlavní město Prahu v procesu zajišťování vykonávání péče podle bohu 1. (Vláda ČR, 2020 b.)

Rázem jsme se dostali do situace, kdy bylo především pro děti předškolního věku dobré zajistit „distanční vzdělávání“. Všichni učitelé se dostali do nové situace a pro většinu bylo stěžejní období, jak nastolit režim a řád a nabídnout dětem co nejvíce. Jelikož tato situace, byla nová pro úplně všechny, nevznikaly zatím žádná pravidla, jak vést děti v povinném předškolním roku. Tudíž ředitelé a zřizovatelé to nechávali ve většině případů v rukou učitelek daných tříd. Povinné distanční vyučování pro předškoláky nebylo, bylo pouze doporučené, ale většina mateřský škol se obávala následných kontrol České školní inspekce, a co by odpověděli na dotaz: „Co jste dělali v období uzavření mateřských škol?“

Když jsem prostudovala dostupné informace mateřských škol a jak vzdělávaly děti předškolního věku, tak mohu říct, že každá mateřská škola si to dělala po svém. Setkáme se s možností takovou, že dali dětem „volno“, aby trávily čas s rodinou, nebo jim posílaly pracovní listy emailem anebo třeba chystaly složky vždy na týden a ty si rodiče vyzvedávaly a při příchodu pro složku novou, odevzdaly úkoly hotové. Tím, že českou zemi zahltil chaos ohledně opatření, ohledně pohybu lidí, ohledně vzdělávání, tak nikdo nekontroloval, a především nikdo nevěděl, jak s touto situací naložit.

V květnu roku 2020 dochází k nějaké zvládnutí korona virové situace a mateřské školy se začínají pomalu otevírat v nějakém omezeném provozu. Rodiče jsou informováni, že

mateřské školy, by měly být navštěvovány dětmi, které nejsou nějak ohrožené a mají například pracující rodiče. V žádném případě se pobyt v mateřské škole nedoporučuje dětem, které žijí s nějakou starší anebo ohroženou osobou. Ve většině případů se setkáváme, že třídy jsou naplněny okolo 15 z obvyklých 24-28. Děti nejsou k přijetí podmiňovány jakýmkoliv testem, ale při příchodu stačí pouze čestné prohlášení rodičů.

Situace zvládnutí pandemie, je na každém řediteli, či zřizovateli z ministerstva školství přicházejí pouze doporučující dokumenty. Dětem jsou zakázány vycházky do okolí mateřské školy, doprovodné a mimoškolní aktivity, ale také i scházení na zahradě s jinými třídami. Dochází k absolutní izolaci dětí navštěvující mateřské školy, a to i mezi sebou. Přichází do školy dezinfekce, osvěta mytí rukou, rozestupy při činnostech i u stolečku. Každý se s novou situací pere, jak nejlépe umí a pořád se snažíme o to nejdůležitější českého školství, udržovat děti šťastné a spokojené.

Máme tady situaci, kdy část dětí navštěvuje mateřskou školu a část ne. Dochází tady k další důležité otázce, co s těmito dětmi, když přece i ony mají povinnou předškolní docházku. Opět nedochází k žádnému nařízení ze strany vlády a nechávají tady volnou ruku přímo mateřským školám. Takže děti, které docházely do mateřské školy, byly vyučovány dle platného školního vzdělávacího programu a dětem, které zůstaly doma byly činnosti nějakým způsobem v omezeném množství předávány. Opět se nebavíme o pohledu, který by byl pro všechny mateřské školy jednotný. Každá škola si zvolila vlastní způsob, který ji vyhovoval.

Jelikož byly mateřské školy přibližně dva měsíce zavřené rodiče využívali možnosti prázdninového provozu. Oproti jiným letům zaznamenáváme větší zájem o prázdninové vzdělávání a většina mateřských škol otvírala i třídy navíc, aby ustály zájem ze strany rodičů.

Počátkem nového školního roku vypadalo, že se situace nějakým způsobem uklidnila a vracíme se do obvyklých kolejí. Bohužel během prvního pololetí dochází z k zrušení veškerých kroužků a nabízených mimoškolních aktivit a opětovnému uzavření škol, tentokrát pouze základních a výš. Mateřské školy, jsou v obvyklém provozu až do měsíce března roku 2021. V návaznosti na usnesení vlády č. 196 ze dne 26. února 2021, kterým vláda v souladu s čl. 5 a 6 ústavního zákona č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky, vyhlásila pro území České republiky z důvodu ohrožení zdraví v souvislosti s prokázáním výskytu koronaviru /označovaný jako SARS CoV-2/ na území České republiky nouzový stav a ve smyslu § 5 písm. a) až e) a § 6 zákona č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně

některých zákonů (krizový zákon), ve znění pozdějších předpisů, pro řešení vzniklé krizové situace, rozhodla o přijetí krizových opatření, tímto ve smyslu ustanovení § 5 písm. b) až e) a § 6 odst. 1 písm. b) krizového zákona. Vláda omezuje s účinností ode dne 27. února 2021 od 00:00 hod. do dne 21. března 2021 do 23:59 hod.: 5. provoz mateřských škol podle školského zákona, a to tak, že se zakazuje osobní přítomnost dětí na předškolním vzdělávání v mateřské škole, s výjimkou mateřské školy při zdravotnickém zařízení, (Usnesení vlády České republiky ze dne 26. února 2021 č. 200)

Máme tady opět situaci úplného uzavření mateřských škol. Jelikož to není situace nová, jsou učitelky mateřských škol schopné mnohem adaptabilněji reagovat. Nedochozí k problémům zahájení předškolního vzdělávání v režimu online. A jaký to bude mít dopad na děti v pozdějším období? To nedokáže nikdo racionálně ohodnotit. Poznáme to, až na další generaci anebo přinejmenším v pozdějším věku. Děti budou mít určitě problém s adaptací na sociální prostředí školy a povinností, nové učitele. Absencí mateřské školy v životě dítěte, může dojít k nepřeberným problémům, které budeme moc posoudit a vyhodnotit časem. Určitě vzniknou další možné metody práce v pandemickém stavu a z ledasčeho se poučíme, abychom byli příště, zase lepšími.

Netuším jak při počtu dětí na třídě ve většině případů 28, bude učitelka, která je tam ráno sama a provádět testy. Sama bude mít spoustu problémů, aby vydržela celou pracovní dobu v respirátoru, nebo v roušce. Oproti učitelům základní školy, nemají paní učitelky v mateřské škole přestávky, a tudíž nevzniká prostor pro odložení respirátoru.

Jaká bude realita, zjistíme až v praxi. Co všechno bude možné, či nikoli.

V příloze přikládám metodický pokyn distančního vyučování v období uzavření mateřských škol, kterým by se měla každá mateřská škola řídit. Jelikož se jedná o metodický pokyn závazný, je velmi důležité ho akceptovat.

Závěr

Cílem mé diplomové práce bylo analyzovat a ucelit vývoj předškolní pedagogiky v České republice od období konce druhé světové války a následně, až po současnost. Snažila jsem se dohledat i v této ne úplně lehké době dostatek informací a zdrojů, aby mohla má diplomová práce předat komukoliv ucelené informace a mohla tak být využita pro další práci, či výzkum. Zaměřila jsem se na roky, které jsem sama vnímala jako zásadní milníky jak v historii, tak všeobecně ve školství. Mým cílem bylo vnímání dítěte (žáka) v různých proměnách Československého a pak Českého státu a také důležitost pozice učitelky v mateřské škole.

Kromě změn v oblasti legislativy, kurikulárních dokumentů a požadavků na profesi učitelky mateřské školy se zásadním způsobem změnil pohled na dítě ve věku předškolního vzdělávání. Opravilová (2002) uvádí, že děti jsou v současnosti schopny provádět psychické činnosti, ke kterým v minulosti dozrávaly později, dříve vstupují do složitých sociálních vztahů, jsou více aktivní a dopředu nasměrované. Podle České školní inspekce dochází v posledních letech více než kdy dříve u dětí k hrubým nedostatkům v oblasti řeči, pozornosti, soustředění, sebeovládání a kázně. Děti jsou také závislé na informačních technologiích. Tyto skutečnosti jsou patrně důsledkem výchovy v rodině, která je často orientovaná na výkon. Dětem je vštěpováno, že mají být úspěšné, a ty často plní ambice svých rodičů na úkor svých potřeb, přání a zájmů. Pokud se k tlaku ze strany rodičů přidá ještě tlak ze strany mateřské školy, může u dítěte dojít ke ztrátě svobody a volnosti. K výrazným změnám dochází i ve fyzické oblasti, zejména v nárůstu dětské nadváhy a obezity. Tomu tématu se věnuji v druhé kapitole.

Po roce 1989 došlo také k vytvoření osobnostně orientovaného přístupu k dětem, který začal postupně nahrazovat učebně disciplinární model jednotně organizované výchovy. Učebně disciplinární model byl v České republice uplatňován již od roku 1945, a později byl kritizován pro nerespektování přirozených potřeb dítěte, ignorování vývojových zákonitostí a utlumování svobodného a individuálního rozvoje. Podle osobnostně orientovaného přístupu je mateřská škola považována za systém, který je velmi podobný rodinné výchově, a rodina tak tvoří partnera pro spolupráci s mateřskou školou. Takováto spolupráce má za následek individuální rozvoj každého dítěte jako osobnosti. Osobnostně orientovaný model předškolní výchovy je charakteristický také respektujícím přístupem k dítěti, uznáním jeho práva na odlišnost, partnerským vztahem mezi dítětem a pedagogem, pozitivním přijetím dítěte, podporováním jeho schopností, odhalováním talentů, principem alternativnosti a

individualizace, a v neposlední řadě důrazem na samostatnost, odpovědnost, svobodu a tvořivost (Opravilová, Gebhartová, 2003).

Ve třetí kapitole jsem se věnovala problematice COVID-19. Současná doba je silně ovlivněna pandemií COVID-19, která dopadá i na výchovu a vzdělávání dětí v mateřských školách. V březnu 2020 bylo Ministerstvem zdravotnictví vydáno mimořádné opatření, na základě, kterého došlo k uzavření základních, středních a vysokých škol, ale uzavření mateřských škol bylo v rukou zřizovatelů, jelikož bylo pouze doporučeno. Nakonec však došlo k jejich uzavření a vyvstala otázka, co s dětmi, které jsou v povinném předškolním roku. Doporučeno bylo distanční vyučování, a ukazuje se, že ho každá mateřská škola pojala po svém. Zatímco některé mateřské školy daly dětem „volno“, aby mohly trávit čas s rodinou, jiné posílaly pracovní listy pomocí emailu, či pro rodiče připravovaly složky s úkoly na každý týden. Ohledně situace v předškolním vzdělávání zavládl chaos, a mateřské školy nevěděly, jak s novou situací naložit. V květnu 2020 začalo docházet k postupnému otevírání mateřských škol. V březnu 2021 byl však provoz mateřských škol opět zrušen, tentokrát v návaznosti na usnesení vlády č. 196, ve kterém byl na území České republiky vyhlášen nouzový stav. Jedinou výjimku tvořily mateřské školy při zdravotnickém zařízení.

Jaké budou dopady opakovaného uzavírání mateřských škol na děti v předškolním věku? To zatím nelze posoudit. Očekává se, že děti budou mít problém s adaptací na sociální prostředí školy a učitele. Domnívám se, že situace, do které se mateřské školy dostaly, však může vést k poučení do budoucna a vypracování různých metod práce, které budou moci být použity, pokud k jejich uzavření opět dojde.

Závěrem nutno podotknout, že díky studiu různých knih a publikací, se nám podařilo ucelit prvky, které ovlivnily výchovu a vzdělávání dětí předškolního věku. Kdybych měla ještě někdy možnost psát nějakou závěrečnou práci velice ráda bych si vybrala opět dítě předškolního věku, ale z hlediska dopadu COVID-19. Jak se to podepisuje na rodičích a dětech všeobecně, jaké dopady to bude mít na vzdělávání a výchovu.

Jelikož sama v mateřské škole učím již 12 rokem, myslím, že jsem již sama schopna zhodnotit jaké změny se ve vzdělávání předškolních dětí dějí. Beru jako obrovský přínos, že jsem si tuto diplomovou práci vybrala, protože jsem se mohla tak ještě víc podívat tzv. pod pokličku této problematiky. Nebylo pro mě vůbec snadné ucelit veškeré tyto informace a dát je do nějakého logického sledu, aby byly případně pro dalšího čtenáře lehko uchopitelné.

Další obrovské pozitivum této práce vidím v návaznosti na státní závěrečnou zkoušku z pedagogiky, kdy se spousta otázek dotýká právě historie vzdělávání dětí v mateřských školách. Sama jsem byla překvapena, jak moc se mění pojetí dítěte a že se pořád tak nějak střídá historie se současností. Ale co mě překvapuje pořád je, že dle mého se nedokážeme dostatečně poučit z historie a toho, jak něco bylo a nevyhovovalo to. Opět přijde někdo, kdo vytvoří nějaký dokument tzv. od stolu a absolutně neví, jak to funguje dál v praxi a přímo při práci s dětmi. Názorně si to můžeme ukázat na závazném dokumentu pro předškolní vzdělávání, a to Rámcově vzdělávacím programu, který prošel již několika změnami a pořád to není to pravé ořechové. Myslím si, že by právě na místech jako je ministerstvo školství apod. měli pracovat právě lidé s několikaletou praxí, aby docházelo k co největšímu střesu zkušeností a vzniku něčeho nového. Tak by se dle mého předešlo zbytečným kolizím na této půdě a školství by více vzkvétalo.

Když jsem se okrajově díky této diplomové práci dostala také k základnímu vzdělávání, anebo střednímu, překvapilo mě, jak napříč historií je na můj vkus docela často předškolní vzdělávání opomíjeno. Nevím, zda provázanost a důležitost vzdělávání dětí v mateřských školách není pro některé prioritní, ale když jsem se sama zamyslela, tak bez předškolního vzdělávání by to nešlo.

Právě učitelky mateřských škol připravují děti na co nejhladší nástup do základního vzdělávání, doladují, v čem má dítě ještě mezery, mohou se mu částečně individuálně věnovat. Tomuto se věnuji v kapitole počty dětí na třídách. Jelikož při počtu 28 dětí na třídách je to opravdu mnohdy nereálné. Ale i v tomto si dobrá učitelka najde skulinku a dítěti pomůže.

Při Covidové pandemii byla možnost sledovat jaký je rozdíl ve vnímání předškolního anebo například základního vzdělávání. Zatímco základní školy byly zavřeny po většinu doby, tak mateřské školy zavřely na jeden měsíc. Co je jeden měsíc v poměru například s desítkou? Dostáváme se ke krásnému a názornému příkladu, kdy učitelky v mateřské škole a předškolní vzdělávání všeobecně je chápáno, jako hlídání dětí. Mateřské školy přece musí zůstat otevřeny, jelikož rodiče by nemohli chodit do práce. V čem jsou prvňáčci anebo druháci o tolik větší nebo snad samostatnější než děti předškolního věku, které mají často odklad školní docházky a dosahují tak věku, jako většina dětí z první třídy. Čím dál častěji se setkáváme s politickým tlakem na veřejnost, a protože tam ve vedení chybí lidé s praxí

dochází pak k nahlížení na pedagogickou profesi, jako na méněcennou a potřebnou pouze jako hlídací.

Sama bydlím s prarodiči a také vím, jak z televize či jiného informačního kanálu vnímají pozici učitelky. Proč jezdím tak pozdě domů, když přece pracujeme pouze šest hodin. Proč si připravuji pomůcky doma? Proč to a tamto.

Opravdu a upřímně si přeji, aby kdokoli si přečetl tuto práci se zamyslel nad tím, jak to bylo a jak to vlastně teď je. Jaké máme úžasné a nepřeborné množství možností studovat a vzdělávat se. A také to, že když se rozhodneme dětem „obětovat“, tak jim dáváme ve většině případů to nejlepší ze sebe, co máme. Také je potřeba si uvědomit, že vychováváme novou generaci a můžeme to dost ovlivnit, jelikož ne jeden psycholog, či psycholožka se shodnou na tom, že nejvíc do dítěte jsme schopni vtisknout do šesti let věku.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Bc. Markéta Kropová
Katedra:	Katedra primární a preprimární pedagogiky
Vedoucí práce:	Mgr. Eva Dvořáková Kaněčková Ph. D.
Rok obhajoby:	2021

Název práce:	Česká mateřská škola v různých proměnách od roku 1945-2020
Název v angličtině:	Czech kindergarten in various transformations from 1945 - 2020
Anotace práce:	Diplomová práce je zaměřena na nalezení vývojových trendů české mateřské školy ve sledovaném období. Cílem diplomové práce bylo zaměřeni na historické milníky českého státu a dopady pak na vzdělávání dětí v mateřských školách. Neopomněla jsem zařadit velmi diskutované téma a to COVID-19 v mateřských školách a dopadem na děti předškolního věku a učitelky mateřských škol. Dále jsem se zaměřila na využití rámcově vzdělávacího programu v mateřské škole, jelikož si myslím, že je velice důležitým dokumentem.
Klíčová slova:	Mateřská škola, vývoj mateřské školy v ČR, legislativa, cíle a pojetí vzdělávání mateřské školy, COVID-19, rámcově vzdělávací program, OECD
Anotace v angličtině:	The diploma thesis is focused on finding the development trends of the Czech kindergarten in the monitored period. The aim of the diploma thesis was to focus on the historical milestones of the Czech state and the impact on the education of children in kindergartens. I did not forget to include a much-discussed topic, namely COVID-19 in kindergartens

	and the impact on preschool children and kindergarten teachers. I also focused on the use of the framework educational program in kindergarten, as I think it is a very important document.
Klíčová slova v angličtině:	Kindergarten, development of kindergarten in the Czech Republic, legislation, goals and concepts of kindergarten education, COVID-19, framework educational program, OECD
Přílohy vázané v práci:	Metodický pokus k distančnímu vzdělávání; počty dětí v mateřských školách
Rozsah práce:	70 stran
Jazyk práce:	čeština

Seznam použitých zdrojů

Literatura

- ARIES, P.: Centuries of Childhood. Vintage Books, New York 1962.
- BĚLINOVÁ, L., MIŠURCOVÁ, V.: Přehled dějin předškolní pedagogiky. SPN, Praha 1980.
- CACH, J.: Dítě v české pedagogice. Ústav školských informací, Praha 1979.
- CACH, J.: J. J. Rousseau a jeho pedagogický odkaz. SPN, Praha 1967.
- CAMPANELLA, T.: Sluneční stát. Mladá fronta, Praha 1970.
- CIPRO, M. Průvodce dějinami výchovy. Praha, 1984.
- CIPRO, M.: Galerie světových pedagogů I-III. M. Cipro, Praha 2002.
- HELUS, Z.. Psychologie pro střední školy. Praha: Fortuna, 2010.
- KREJČOVÁ, V. Individualizace jako východisko pro plánování a realizaci obsahu předškolního vzdělávání. In Z. Syslová (Ed.), Školní vzdělávací programy a evaluace v mateřských školách. Praha 2010
- CIPRO, M.: Němečtí pedagogové. M. Cipro, Praha 2003.
- CIPRO, M.: Slovník pedagogů. M. Cipro, Praha 2001.
- ČAPKOVÁ, D. Dějiny teorie a praxe výchovy dětí předškolního věku do konce 18. století.
- ČAPKOVÁ, D.: Předškolní výchova v díle J. A. Komenského, jeho předchůdců a
- ČAPKOVÁ, D.: Úvod do dějin předškolní pedagogiky. SPN, Praha 1987
- ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD PRAHA (ČSÚ) - www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/vzdelavani.
- FOTTOVÁ, M. Stav předškolní výchovy v České republice očima mezinárodních
- GAVORA, P. Úvod do pedagogického výzkumu. Brno: Paido, 2000.
- HELUS, Z. Dítě v osobnostním pojetí. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-628-5
- HUS, J.: Postilla. Praha 1952.
- CHLUP, O.: Výchova v zrcadle pramenů II. SPN, Praha 1950.
- JARNÍKOVÁ, I.: Příručka pro školy mateřské. SZŠM, Praha 1911.

JEŘÁBKOVÁ, B.: Mateřská škola jako životní prostor. MU, Brno 1993.

JUNG, C., G., KERÉNYI, K. Věda o mytologii. Nakl. Tomáše Janečka, Brno 1997.

KOLLÁRIKOVÁ, Z., PUPALA, B. a kol. Předškolní a primární pedagogika. Praha:

KOLLÁRIKOVÁ, Z., PUPALA, B.: Předškolní a primární pedagogika. Portál, Praha 2001.

KOMENSKÝ, J., A.: Informatorium školy mateřské. Academia, Praha 2007.

KOMENSKÝ, J., A.: Obecná porada o nápravě věcí lidských. Svoboda, Praha 1992.

KYRIACOU, CH. Klíčové dovednosti učitele. Portál, Praha, 1996.

LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. Vývojová psychologie. Praha: Grada

LOCKE, J.: Několik myšlenek o výchování. Dědictví Komenského, Praha 1906.

LVI, 1999-2000, č. 2, s. 17-23.

MATĚJČEK, Z.: Co, kdy a jak ve výchově dětí. Portál, Praha 2000.

MIŠURCOVÁ, V.: Dějiny teorie a praxe výchovy dětí předškolního věku v 19. a 20. století.

MIŠURCOVÁ, V.: Úvod do dějin předškolní pedagogiky. SPN, Praha 1989.

MONTESORI, M.: Příručka vědecké pedagogiky. SČU, Praha 1926.

MONTESORI, M.: Tajuplné dětství. SPS, Praha 1998.

MORE, T.: Utopie. Mladá fronta, Praha 1978.

Národní program rozvoje vzdělávání v České republice. Praha: Ústav pro informace

Národní zpráva o stavu předškolní výchovy, vzdělání a péče o děti předškolního věku

OPRAVILOVÁ, E. Ano nebo ne. Program výchovné práce. Učitelství noviny. 1994.

OPRAVILOVÁ, E. Budoucnost školy – budoucnost dětí. Předškolní výchova.

OPRAVILOVÁ, E., GEBHARTOVÁ, V. Rok v mateřské škole. Praha: Portál, 2003.

OPRAVILOVÁ, E.: Předškolní pedagogika I. Smysl a proměny dětství. TUL, Liberec 2002.

PALOUŠ, R.: Komenského boží svět. SPN, Praha 1992.

PATOČKA, J.: Komeniologické studie III. Oikoymenh, Praha 2003.

- PECHA, L.: L. N. Tolstoj a jeho pedagogický odkaz. SPN, Praha 1982.
- PESTALOZZI, J., H.: Kterak Gertruda své děti vyučuje. Winiker, Brno 1910.
- PESTALOZZI, J., H.: Výbor z pedagogických spisů. SPN, Praha 1956.
- PESTALOZZI, J., H.: Ze života a díla. SPN, Praha 1968.
- PLATÓN: Ústava. OIKOYMENH, Praha 2005.
- PLATÓN: Zákony. OIKOYMENH, Praha 1997.
- PLESSEN, M., L., von ZAHN, P.: Zwei Jahrtausende Kinderheit. VGS, Köln 1979.
- PREUSS-LAUSSITZ, U.: Die Kinder des Jahrtausends. Beltz, Weinheim 1993.
- Program výchovné práce pro jesle a mateřské školy. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1978.
- PRŮCHA, J. (ed.): Pedagogická encyklopedie. Portál, Praha 2009a.
- PRŮCHA, J. Pedagogická encyklopedie. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-546-2
- PRŮCHA, J., MAREŠ, J.: Pedagogický slovník. Praha, Portál 2009b.
- PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. Pedagogický slovník. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-647-6
- PRŮCHA, J.: Alternativní školy a inovace ve vzdělávání. Praha: Portál, 2012. Publishing, 1998. ISBN 80-7169-195-X
- QUINTILIANUS, M., F.: Základy rétoriky. Odeon, Praha 1985.
- RICHE, P., VERGER, J.: Učitelé a žáci ve středověku. Vyšehrad, Praha 2011.
- ROUSSEAU, J., J.: Emil, čili výchování. Dědictví Komenského, Praha 1910.
- RÝDL, K., LENDEROVÁ, M.: Radostné dětství? Paseka, Praha 2006.
- RÝDL, K.: K vývoji správy a řízení školství v českých zemích I. Univerzita Pardubice, 2010
- RÝDL, K.: Metoda Montessori pro naše dítě: inspirace pro rodiče a další zájemce. UP,
- RÝDL, K.: Pedagogické alternativy ve výuce po stránce obsahové a organizační. In: Vedení s. 12-13.

- SINGULE, F.: Americká pragmatická pedagogika. SPN, Praha 1991.
- SINGULE, F.: Pedagogické směry 20. století v kapitalistických zemích. SPN, Praha 1966.
- SKALKOVÁ, J. a kol. Úvod do metodologie a metod pedagogického výzkumu.
- SMOLÍKOVÁ, K. a kol. Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání,
- SMOLÍKOVÁ, K. Jak by měl vypadat zralý předškolák? Informatorium. 2010.17 (1), s. 15.
- SÚSSOVÁ, A.: Kam jsme dospěli v hromadné výchově dětí. Návrh na reformu škol
- SVOBODA, J., V.: Školka Jana Svobody. SPN, Praha 1958.
- ŠMAHELOVÁ, E.: Materská škola. Teorie a praxe I. UP, Olomouc 2004.
- ŠTVERÁK, V.: Dějiny pedagogiky I-II. Praha, 1991.
- ŠTVERÁK, V.: Robert Owen a jeho pedagogické názory. SPN, Praha 1983.
- ŠTVERÁK, V.: Stručné dějiny pedagogiky. SPN, Praha 1983.
- TĚTHALOVÁ, M. Standardy předškolního vzdělávání. Informatorium. 2011. 18 (5),
- TĚTHALOVÁ, M. Výhledy v předškolní výchově. Řízení ve školství. 2011. 19 (3), s. 36-43.
- UHLÍŘOVÁ, J.: Vývojové tendence české předškolní výchovy. Předškolní pedagogika, roč. v České republice. Praha: Fortuna, 2000. ISBN 80-7168-746-4
- VÁGNEROVÁ, M. Vývojová psychologie: dětství a dospívání. Praha: Karolinum,
- VÁŇA, J.: Dějiny pedagogiky. SPN, Praha 1961.
- ZELINKOVÁ, O. Pomoz mi, abych to dokázal. Praha: Portál, 1997.

Další užité zdroje

- Desatero pro rodiče [online]. MŠMT. Dostupné na WWW: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/predskolni-vzdelavani/desatero-prorodice-deti-predskolniho-veku>
- Konkretizované očekávané výstupy RVP PV [online]. MŠMT. Dostupné na WWW: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/predskolnivzdelavani/konkretizovane-ocekavane-vystupy-rvp-pv>
- Metodický pokyn k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních zřizovaných MŠMT [online]. MŠMT. Dostupné na WWW: <http://www.msmt.cz/dokumenty/metodickypokyn-k-zajisteni-bezpecnosti-a-ochrany-zdravi-deti-zaku-a-studentu-ve-skolach-askolskych-zarizenich-zrizovanych-ministerstvem-skolstvi-mladeze-a-telovychovy>
- <https://msuvoz.cz/wp-content/uploads/2021/03/Distančni-zpusob-vzdelavani.pdf>
- Nařízení vlády č. 68/1997 Sb., kterým se stanoví míra vyučovací povinnosti učitelů a míra povinnosti výchovné práce ostatních pedagogických pracovníků ve školství [online]. MŠMT. Dostupné na WWW: <http://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=68&r=1997>
- NPI, Text RVP PV s odkazy. [online]. MŠMT. Dostupné na WWW: [5. Vzdělávací oblasti - DIGIFOLIO \(rvp.cz\)](https://www.mpsv.cz/5-vzdelavaci-oblasti-digifolio-rvp-cz)
- Nařízení vlády č. 75/2005 Sb., o stanovení rozsahu přímé vyučovací, přímé výchovné, přímé speciálně pedagogické a přímé pedagogicko-psychologické činnosti pedagogických pracovníků [online]. MŠMT. Dostupné na WWW: <http://www.msmt.cz/dokumenty/narizeni-vlady-kterym-se-stanovi-rozsahprime-vyucovaci-prime-vychovne-prime-specialne-pedagogicke-a-prime-pedagogickopsychologicke-cinnosti-pedagogickych-pracovniku>
- Vyhláška č. 87/1980 Sb., o mateřských školách, společných zařízeních jeslí a mateřské školy a dětských útulcích [online]. MŠMT. Dostupné na WWW: <http://www.epravo.cz/vyhledavaniapi/?Id=34593&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>
- Vyhláška č. 35/1992 Sb., o mateřských školách [online]. Dostupné na WWW: <http://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=35&r=1992>
- Vyhláška č. 48/1993 Sb., o školním stravování [online]. Dostupné na WWW: <http://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=48&r=1993>>

- Vyhláška č. 108/2001 Sb., o hygienických požadavcích na prostory a provoz škol, předškolních zařízení a některých školských zařízení [online]. MŠMT. Dostupné na WWW: http://www.pravnipredpisy.cz/predpisy/ZAKONY/2001/108001/Sb_108001_-
- Vyhláška č. 14/2005 Sb., o předškolním vzdělávání [online]. MŠMT. Dostupné na WWW: <http://www.msmt.cz/dokumenty/vyhlaska-c-14-2005-sb-o-predskolnim-vzdelavani-1>
- Vyhláška č. 15/2005 Sb., kterou se stanoví náležitosti dlouhodobých záměrů, výročních zpráv a vlastního hodnocení školy [online]. MŠMT. Dostupné na WWW: <http://www.msmt.cz/dokumenty/vyhlaska-c-15-2005-sb1>
- Vyhláška č. 64/2005 Sb., o evidenci úrazů dětí, žáků a studentů [online]. MŠMT. Dostupné na WWW: <http://www.msmt.cz/dokumenty/vyhlaska-c-64-2005-sb-1>
- Vyhláška č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných [online]. MŠMT. Dostupné na WWW: <http://www.msmt.cz/dokumenty/vyhlaska-c-73-2005-sb-1>
- Vyhláška č. 107/2005 Sb., o školním stravování [online]. MŠMT. Dostupné na WWW: <http://www.msmt.cz/dokumenty/vyhlaska-c-107-2005->
- Vyhláška č. 317/2005 Sb., o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariérním systému pedagogických pracovníků [online]. MŠMT. Dostupné na WWW: <http://www.msmt.cz/dokumenty/vyhlaska-c-317-2005-sb>
- Vyhláška č. 263/2007 Sb., kterou se stanoví pracovní řád pro zaměstnance škol a školských zařízení zřízených MŠMT, krajem, obcí nebo dobrovolným svazkem obcí [online]. MŠMT. Dostupné na WWW: <http://www.msmt.cz/dokumenty/vyhlaska-c-263-2007-sb-kterou-se-stanovi-pracovnirad-pro-zamestnance-skol-a-skolskych-zarizeni-zrizenych-ministerstvem-skolstvimpladeze-a-telovychovy-krajem-obci-nebo-dobrovolnym-svazkem-obci>
- Zákon České národní rady č. 76/1978 Sb., o školských zařízeních [online]. MŠMT. Dostupné na WWW: <http://www.epravo.cz/top/zakony/sbirka-zakonu/uplne-zneni-zakona-c-761978-sb-nazaklade-uplneho-zneni-c-3951991-sb-o-skolskych-zarizenich-ve-zneni-zakona-c311984-sb-a-zakona-c-3901991-sb-o-predskolnich-zarizenich-a-skolskych-zarizenichve-zneni-zakona-c-1901993-sb-cr-a-zakona-c-1381995-sb-cr-zakona-c-192000-sb-vezneni-zakona-c-1322000-sb-s-ucinnosti-ke-dni-1-ledna-2001-3165.html>

- Zákon České národní rady č. 564/1990 Sb., o státní správě a samosprávě ve školství [online]. Dostupné na WWW: <http://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=564&r=1990>
- Zákon České národní rady č. 390/1991 Sb., o předškolních zařízeních a školských zařízeních [online]. Dostupné na WWW: <http://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=390&r=1991>
- Zákon č. 306/1999 Sb., o poskytování dotací soukromým školám, předškolním a školským zařízením [online]. MŠMT. Dostupné na WWW: <<http://www.msmt.cz/dokumenty/zakon-c-306-1999-sb-o-poskytovani-dotacisoukromym-skolam-predskolnim-a-skolskym-zarizenim-ve-zneni-zakona-c-562-2004->
- Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) [online]. MŠMT. Dostupné na WWW: <<http://www.msmt.cz/dokumenty/novy-skolsky-zakon>>
- Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů [online]. MŠMT. Dostupné na WWW: <http://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=563&r=2004>

LEGISLATIVA

- Zákon č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon).
- Zákon č. 563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících.
- Vyhláška č. 14/2005 Sb. o předškolním vzdělávání.
- Vyhláška č. 15/2005 Sb. kterou se stanoví náležitosti dlouhodobých záměrů, výročních zpráv a vlastního hodnocení školy.
- Vyhláška č. 73/2005 Sb. o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných.

DOKUMENTY

- Národní program rozvoje vzdělávání v České republice: bílá kniha. (2001). Praha: Tauris.
- Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. (2018). Praha: VÚP.
- Zpráva o vývoji českého školství od listopadu 1989 (v oblasti regionálního školství), č. j:
- 25461/2009-20, dostupné na: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/strategicke-akoncepcni-dokumenty-cerven-2009>

Přílohy

METODICKÝ POKYN – DISTANČNÍ VZDĚLÁVÁNÍ V MŠ

Povinnost distančního způsobu vzdělávání se od 1. 3. 2021 vztahuje na mateřské školy, a to na základě krizového opatření a za podmínek stanovených v § 184 Školského zákona.

Pedagogové mohou využít osobní zkušenosti i příklady dobré praxe ostatních mateřských škol.

V souladu s ustanoveními § 184a školského zákona z důvodu:

- krizového opatření vyhlášeného podle krizového zákona
- nařízení mimořádného opatření podle zvláštního zákona
- nařízení karantény podle zákona o ochraně veřejného zdraví, kdy není možná osobní přítomnost většiny dětí, pro které je předškolní vzdělávání povinné, je stanovena:

a) povinnost mateřské školy zajistit vzdělávání distančním způsobem pro děti, pro které je předškolní vzdělávání povinné,

b) povinnost dětí, pro které je předškolní vzdělávání povinné, se tímto způsobem vzdělávat.

Způsob poskytování vzdělávání a zpětné vazby na dálku přizpůsobí škola podmínkám dítěte (zázemí, materiální podmínky, speciální vzdělávací potřeby, zdravotní stav atp.).

Off-line vzdělávání

Pojmem off-line vzdělávání je označován takový způsob vzdělávání na dálku, který neprobíhá přes internet a k realizaci nepotřebujeme ve větší míře digitální technologie.

U dětí předškolního věku se jedná především o plnění praktických úkolů využívajících přirozené podmínky dětí v jejich domácím prostředí – tvořivé práce, aplikace znalostí a dovedností v praxi, projekty zaměřené na samostatnou práci dítěte či na rozvoj kompetencí (společná hra, příprava jídla, práce na zahradě, pohyb v přírodě, drobné domácí práce, péče o

domácí zvířata, hudební a výtvarné aktivity, vytváření portfolia atd.). Výhodou off-line vzdělávání je absence nároku na technické vybavení a digitální kompetence dětí či rodičů.

On-line vzdělávání

Pojmem on-line vzdělávání je obecně označován takový způsob vzdělávání na dálku, který probíhá zpravidla prostřednictvím internetu a je podporován nejrůznějšími digitálními technologiemi a softwarovými nástroji. V předškolním vzdělávání vzhledem k věku dětí není on-line vzdělávání prioritním způsobem, nýbrž má pouze doplňkovou funkci. Při asynchronní výuce děti pracují se svými rodiči na zadaných úkolech v jimi zvoleném čase vlastním tempem.

Využívány pro tento druh práce mohou být např. nahrávky videí na YouTube, nejrůznější platformy, portály, aplikace atp., a to jak k samotnému vzdělávání, tak i k zasílání aktivit.

Ideální je kombinace obou forem vzdělávání. Vždy záleží na možnostech komunikace s rodiči a dětmi, na materiálním vybavení jak pedagogů, tak rodičů.

INDIVIDUÁLNÍ PODPORA

Ať již probíhá distanční vzdělávání v jednotlivých třídách on-line nebo off-line, je vhodné, aby učitel dle možností poskytoval rodičům individuální podporu. Cílem je, aby nikdo nezůstal mimo systém a každý pracoval přiměřeně svým možnostem a podmínkám. Podporu je třeba nabízet v takové formě, aby byly dostupné všem bez rozdílu a aby měly patřičný efekt.

PRAKTICKÁ DOPORUČENÍ

- U dětí, pro které je předškolní vzdělávání povinné, je vzdělávání distanční formou založeno na komunikaci učitele a rodičů, případně doplněné o občasný přímý kontakt učitele s dítětem, avšak dle epidemiologických možností, což v dnešní době nedoporučujeme
- Základ vzdělávání spočívá především v inspirativních tipech na společné aktivity dětí a rodičů v domácím prostředí, na tvoření, čtení, didaktické hry, pohybové aktivity, společný poslech hudby atd.

- Vzhledem k věku je dostačující, pokud učitelé prostřednictvím domluvené komunikační platformy (případně papírovou formou) předávají podle dohody rodičům tipy na tematicky zaměřené aktivity vhodné pro domácí prostředí.
- Pro udržení sociálního kontaktu a motivaci postačuje jedno on-line setkání učitele s dítětem týdně. To však za předpokladu, že rodina dítěte i pedagogický pracovník má k dispozici potřebné technické vybavení.
- Z hlediska obsahu mohou být východiskem pro přípravu nabídky rozvojových aktivit pro děti, resp. rodiče, vlastní zdroje pedagogů, které využívají i pro vzdělávání v běžném režimu.
- Tyto materiály je vhodné rodičům zpřístupnit dálkovou formou, ať již prostřednictvím e-mailu. Při zveřejňování podkladů je třeba dbát na dodržování autorských práv.
- Pro děti v povinném předškolním vzdělávání je důležité zachování kontinuity sociálních vazeb a komunikace s vrstevníky i dalšími dospělými(učiteli) tak, aby byl přechod do základní školy i při tomto způsobu vzdělávání co nejplynulejší.
- Žádoucím postupem naší školy je zejména pestrá nabídka rozvojových aktivit pro celkový rozvoj všech dětí.
- Do distančního vzdělávání lze aktivně zapojit děti tím, že budou samy navrhnout témata, která chtějí prozkoumat a kterým se chtějí věnovat.
- Děti a rodiče si mohou úkoly a aktivity, které realizují, dokumentovat fotografiemi, kresbami apod.
- Je vhodné, aby děti dostávaly k úkolům a aktivitám, které realizovaly a plnily, od učitele v rámci možností nějakou zpětnou vazbu.

(dodatek č.3 ke ŠŘ – distanční vzdělávání od 1.3.2021, Metodický pokyn – distanční vzdělávání v MŠ)

„INFORMACE O VYDÁNÍ MIMOŘÁDNÉHO OPATŘENÍ MINISTERSTVA ZDRAVOTNICTVÍ

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy informuje, že Ministerstvo zdravotnictví vydalo dne 22. února 2021 mimořádné opatření čj. MZDR 15757/2020-44/MIN/KAN (dostupné ZDE), dle něhož s účinností od 25. února 2021 od 00:00 do odvolání platí: Všem osobám se zakazuje pohyb a pobyt bez ochranných prostředků dýchacích cest (nos, ústa), kterým je

- ▪ respirátor nebo obdobný prostředek (vždy bez výdechového ventilu) naplňující minimálně všechny technické podmínky a požadavky (pro výrobek), včetně filtrační účinnosti alespoň 95 % dle příslušných norem (např. FFP2/KN 95),
- ▪ zdravotnická obličejová maska nebo obdobný prostředek naplňující minimálně všechny technické podmínky a požadavky (pro výrobek) normy ČSN EN 14683+AC, které brání šíření kapének:
- ▪ ve všech vnitřních prostorech staveb (tj. i ve škole nebo školském zařízení),
- ▪ na všech ostatních veřejně přístupných místech v zastavěném území obce, kde dochází na stejném místě a ve stejný čas k přítomnosti alespoň 2 osob vzdálených od sebe méně než 2 metry. Do dne 28. února 2021 do 23:59 hod. lze místo výše uvedených ochranných prostředků dýchacích cest používat i jiné ochranné prostředky dýchacích cest, které brání šíření kapének.

Výše uvedený zákaz se nevztahuje na:

- ▪ děti v mateřské škole (na pedagogické pracovníky se tato výjimka nevztahuje, tj. pedagogičtí pracovníci jsou tedy povinni výše uvedený respirátor nebo zdravotnickou obličejovou masku či obdobné prostředky nosit),
- ▪ děti ve školských zařízeních pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy a ve školách zřízených při nich a ve střediscích výchovné péče při poskytování služeb internátní formou (na
- pedagogické pracovníky se tato výjimka nevztahuje, tj. pedagogičtí pracovníci jsou tedy povinni výše uvedený respirátor nebo zdravotnickou obličejovou masku či obdobné prostředky nosit),
- ▪ ubytované děti, žáky nebo studenty při pobytu v pokoji (tj. mimo společné prostory) v internátě a domově mládeže (na pedagogické pracovníky se tato výjimka nevztahuje, tj. pedagogičtí pracovníci jsou tedy povinni výše uvedený respirátor nebo zdravotnickou obličejovou masku či obdobné prostředky nosit),
- ▪ školy zřízené Ministerstvem spravedlnosti,
- ▪ žáky a studenty ve škole nebo třídě zřízené podle § 16 odst. 9 školského zákona, žáky přípravného stupně základní školy speciální a žáky oboru vzdělání Praktická škola jednoletá a Praktická škola dvouletá, a žáky a studenty pokud jsou účastníky zájmového vzdělávání ve školní družině nebo školním klubu v oddělení nebo skupině určené výlučně pro tyto žáky nebo studenty, (na pedagogické pracovníky se tato výjimka nevztahuje, tj. pedagogičtí pracovníci jsou tedy povinni výše

uvedený respirátor nebo zdravotnickou obličejovou masku či obdobné prostředky nosit),

- ▪ osoby s poruchou intelektu, s poruchou autistického spektra, a kognitivní poruchou nebo se závažnou alterací duševního stavu, jejichž mentální schopnosti či aktuální duševní stav neumožňují dodržování tohoto zákazu,
- ▪ strávničky ve školních jídelnách v době konzumace potravin a pokrmů včetně nápojů, a to za podmínky, že sedí u stolu.

Ve výjimečných případech, kdy je nezbytné, aby žák nebo student při výuce viděl na ústa učitele, je možné, aby učitel použil jako ochranný prostředek dýchacích cest ochranný štít, a to za podmínky, že dodržuje vzdálenost alespoň 2 metry od žáků nebo studentů.

Vláda ČR zajistila pro zaměstnance škol a školských zařízení distribuci dalších téměř 3,5 milionů kusů respirátorů normy FFP2. Jedná se o další etapu mimořádné výpomoci státu školám a školským zařízením pro pilotní období návratu žáků a studentů do škol a školských zařízení (navazující na obdobnou distribuci na podzim 2020).

MŠMT předpokládá, že k dalšímu provozu škol a školských zařízení zašle další informace v průběhu tohoto týdne v souvislosti s připravovaným projektem pilotního testování ve školách a s ním spojenou distribucí testů do škol, ve kterých se předpokládá zahájení prezenční výuky spojené s testováním žáků.“

Tyto opatření, které vydalo ministerstvo nebylo ještě v čase, kdy dopisují tuto diplomovou práci vyzkoušeno v praxi. Jedná se o opatření absolutně nová a v praxi prozatím úplně nepředstavitelná.

Tab. 12.01 Předškolní vzdělávání v České republice

Zdroj: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR

Školní rok	Mateřské školy	Třídy v mateřských školách	Děti	v tom			Učitelé v mateřských školách
				mateřské školy	přípravný stupeň základních škol speciálních ¹⁾	přípravné třídy základních škol ²⁾	
1989/90	7 328	16 515	.	400 647	.	.	31 790
1990/91	7 335	16 681	.	357 730	.	.	32 112
1991/92	6 966	15 737	.	328 983	.	.	29 888
1992/93	6 828	15 842	.	331 936	.	.	29 942
1993/94	6 601	15 209	.	338 499	.	.	27 394
1994/95	6 526	15 390	.	345 554	.	.	27 695
1995/96	6 728	15 358	.	340 943	.	.	28 080
1996/97	6 608	15 029	.	324 310	.	.	27 635
1997/98	6 413	14 461	.	314 377	.	.	25 897
1998/99	6 270	14 125	.	309 380	.	.	25 296
1999/00	6 141	13 605	.	296 630	.	.	24 484
2000/01	6 013	13 202	.	286 147	.	.	23 800
2001/02	5 881	12 970	.	282 642	.	.	23 345
2002/03	5 795	12 881	.	284 950	.	.	23 198
2003/04	.	12 797	.	286 340	.	.	23 244
2004/05	4 994	12 689	288 446	286 230	657	1 559	.
2005/06	4 834	12 409	284 034	282 183	410	1 441	22 484,6
2006/07	4 815	12 494	287 434	285 419	302	1 713	22 367,7
2007/08	4 808	12 698	293 383	291 194	260	1 929	22 744,3
2008/09	4 809	13 035	303 899	301 620	251	2 028	23 567,8
2009/10	4 826	13 452	316 671	314 008	253	2 410	24 584,3
2010/11	4 880	13 988	331 782	328 612	248	2 922	25 736,8

2011/12	4 931	14 481	345 850	342 521	274	3 055	26 780,6
2012/13	5 011	14 972	358 104	354 340	284	3 480	27 739,2
2013/14	5 085	15 390	367 352	363 568	264	3 520	28 583,0
2014/15	5 158	15 729	371 690	367 603	268	3 819	29 283,4
2015/16	5 209	15 848	372 137	367 361	262	4 514	29 513,8
2016/17	5 209	15 856	367 453	362 653	231	4 569	29 629,5
2017/18	5 269	15 969	366 391	362 756	228	3 407	30 303,2
2018/19	5 287	16 064	367 094	363 776	186	3 132	30 580,8
2019/20	5 304	16 295	369 482	364 909	196	4 377	32 372,6

¹⁾ pro děti s těžkým mentálním postižením, více vadami nebo autismem

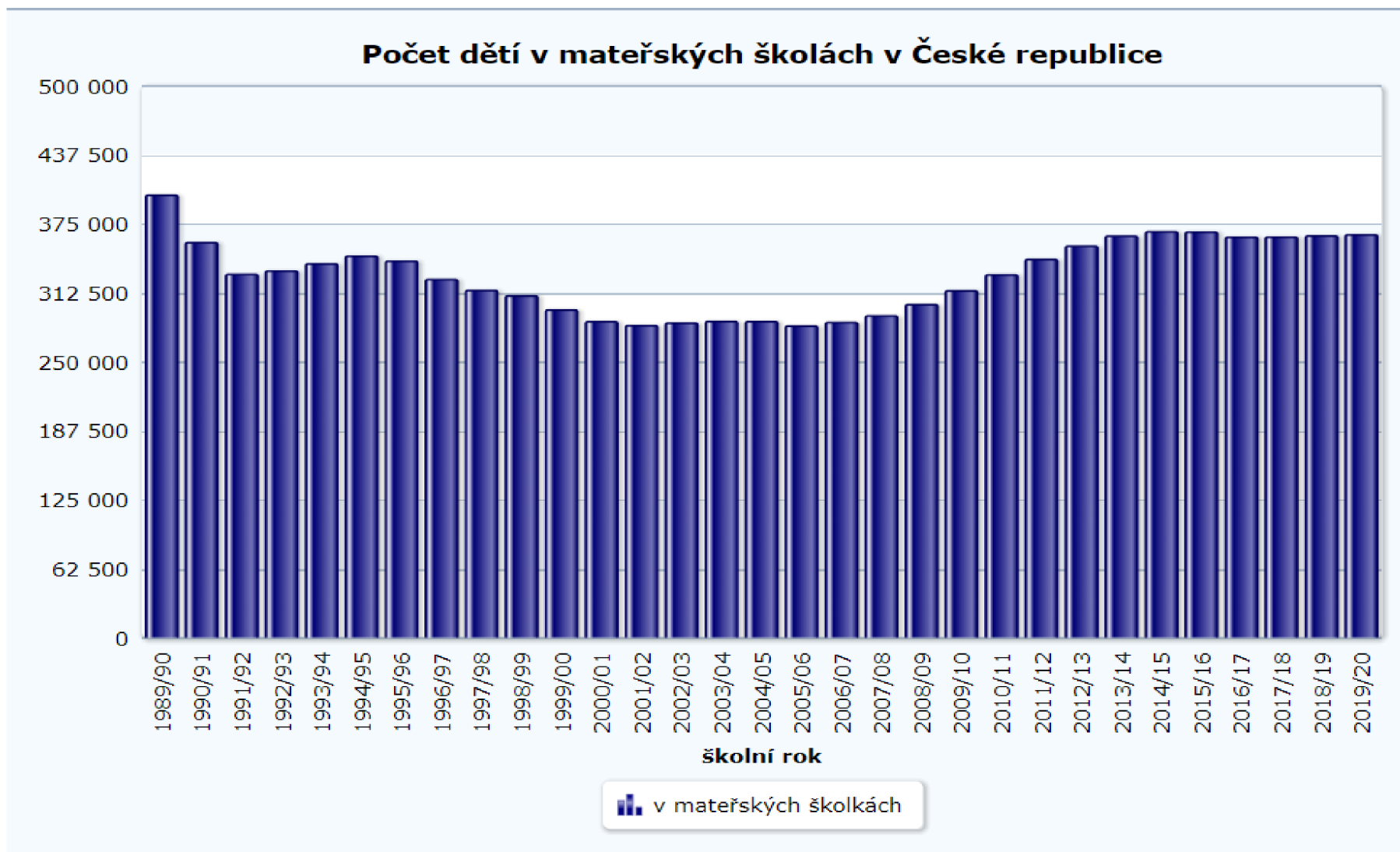
²⁾ pro děti se sociálním znevýhodněním

Poznámky:

V celé časové řadě jsou údaje o počtu škol, tříd a dětí uvedeny včetně dětí se speciálními vzdělávacími potřebami (SVP); do roku 2004/05 včetně speciálních mateřských škol

Od školního roku 2004/05 došlo ke změnám v systému předškolního vzdělávání:

- samostatně jsou sledovány počty dětí se speciálními vzdělávacími potřebami
- počet škol je uveden bez ohledu na počet jejich pracovišť.
- počty učitelů jsou přepočteny na plně zaměstnané (v předchozích letech se jedná o fyzické osoby); údaje jsou uvedeny včetně učitelů ve školách pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami

Obrázek 1: Graf počtu dětí v mateřských školách v České republice v období od 1989–2020 – dostupný na webových stránkách českého statistického úřadu

